

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦ ਤਿੰਦਰਗੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ

© ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਪਹਿਲਾ ਐਡੀਸ਼ਨ 2020

�ਡੀਸ਼ਨ 2021-22..... 1,95,200 ਕਾਪੀਆਂ

All rights, including those of translation, reproduction
and annotation etc., are reserved by
the Punjab Government.

ਚਿਤਾਵਨੀ

1. ਕੋਈ ਵੀ ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰ ਵਾਧੂ ਪੈਸੇ ਵਸੂਲਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਜਿਲਦ-ਸਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। (ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੰ. 7 ਅਨੁਸਾਰ)
2. ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਛਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਜਾਲੀ/ਨਕਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਂ (ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਦੀ ਛਪਾਈ, ਸਟਾਕ ਕਰਨਾ, ਜਮ੍ਹਾਂਖੋਗੀ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਆਦਿ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ-ਪ੍ਰਨਾਲੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜੁਗਮ ਹੈ।
(ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ 'ਵਾਟਰ ਮਾਰਕ' ਵਾਲੇ ਕਾਰਜ ਉੱਪਰ ਹੀ ਛਪਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਕੌਮੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਮਾਕਾ (ਐਨ. ਸੀ. ਐਂਡ.)-2005 ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਮਾਕਾ (ਪੀ. ਸੀ. ਐਂਡ)-2013 ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਬੋਝ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ ਦੋਵੇਂ ਅਹਿਮ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਰਫ਼ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਹਟ ਕੇ ਬਾਹਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਜਗਤ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਕਿਤਾਬੀ ਇਲਮ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਸਕੱਤਰ, ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਅਗਾਂਹਵਾਂ ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਰੂਹ ਢੂਕੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਉਸ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਜੋਕੇ ਪਦਾਰਥਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਚੰਗਾ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ ਤਾਂ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਅਸਲੋਂ ਸਭਿਅਕ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ 2020-21 ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਬਾਰਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਮਿਆਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਆਪਣੇ ਉੱਚ ਇਕਲਾਕ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮਾਣਮੱਤਾ ਪੁਰਾ ਬਣ ਸਕਣ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇ 'ਸਵਾਗਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਦੀ ਹਥਲੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਇਸ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਬਹੁ-ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਸ਼ਖਸੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕੇ ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਉੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਦਾ ਹਾਣੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਭਿਅਕ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਭਵਿੱਖਤ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਲਈ ਰਿਣੀ ਰਹੇਗਾ।

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮਹਿਜ਼ ਕਿਤਾਬੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲ ਸਿਖਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਸਰਵ-ਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਵੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉੱਤਮ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2020-21 ਤੋਂ '**ਸਵਾਗਤ ਜਿੰਦਗੀ**' ਦਾ ਨਵਾਂ ਵਿਸ਼ਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਹਨਤ, ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ ਪੁਸਤਕ ਸਚਿਤਰ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਰਵਾਇਤੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਸਿੱਖਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਤਹਿ-ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਤਜਰਬਿਆ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਜੋਅ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਨਮੋਲ ਤੋਹਫ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੋਹਾ,
ਸਟੇਟ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ
ਪੜ੍ਹੇ ਪੰਜਾਬ, ਪੜ੍ਹਾਓ ਪੰਜਾਬ

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਰਚਨਾ ਕਮੇਟੀ

ਵਿਸ਼ਾ-ਮੂਲਕ ਅਗਵਾਈ:

- ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੋਹਾ, ਸਟੇਟ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ, ਪੜ੍ਹੇ ਪੰਜਾਬ, ਪੜ੍ਹਾਓ ਪੰਜਾਬ

ਲੇਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮੁਕਤਿਸ਼ੀਲੀ:

- ਡਾ. ਪੁਸ਼ਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਲੈਕਚਰਾਰ ਪੰਜਾਬੀ, ਸ.ਸ.ਸ.ਸ. ਮਲਟੀਪਰਪੱਤੇ, ਪਟਿਆਲਾ
- ਡਾ. ਚਰਨ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਲੈਕਚਰਾਰ ਪੰਜਾਬੀ, ਸ.ਸ.ਸ.ਸ. ਬਸੀਕਲਾਂ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ
- ਮਦਨ ਵੀਰਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਸਟਰ, ਸ.ਸ.ਸ.ਸ. ਚੌਹਾਲ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ
- ਸਤਪਾਲ ਭੀਖੀ, ਈ.ਟੀ.ਟੀ., ਸ.ਪ੍ਰ.ਸ. ਅਸਰਪੁਰ, ਬਲਾਕ ਭੁੱਨਰਹੇੜੀ-2, ਪਟਿਆਲਾ
- ਮਨਜੀਤ ਪੁਰੀ, ਲੈਕਚਰਾਰ ਪੰਜਾਬੀ, ਸ.ਸ.ਸ. ਖੋਖਰ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ
- ਡਾ. ਸ਼ਮਸੇਰ ਮੌਹੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਸਟਰ, ਸ.ਸ.ਸ.ਸ. ਭੂੰਗਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ
- ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਸਟਰ, ਸ.ਸ.ਸ.ਸ. ਮਾਨਸਾ (ਮੁੰਡੇ), ਮਾਨਸਾ
- ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੌਜਾ, ਡੀ.ਪੀ.ਐ., ਸ.ਹ.ਸ. ਉਗਰਾਹਾਂ, ਸੰਗਰੂਰ
- ਤਰਸੇਮ, ਹਿੰਦੀ ਮਾਸਟਰ, ਸ.ਸ.ਸ. ਖੁੱਡੀ ਕਲਾਂ, ਬਰਨਾਲਾ
- ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਸਟਰ, ਸ.ਮਿ.ਸ. ਦੇਧਨਾ, ਪਟਿਆਲਾ
- ਨੀਲਮ ਕੁਮਾਰੀ, ਸਾਇੰਸ ਮਿਸਟੈਂਸ, ਸ.ਹ.ਸ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਜ਼ਰਾ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ
- ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਿਸਟੈਂਸ, ਸ.ਮਿ.ਸ. ਘੁਟੀੰਡ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ
- ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਿਸਟੈਂਸ, ਸ.ਹ.ਸ. ਫਤਿਹਪੁਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ, ਪਟਿਆਲਾ

ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਫਿਕਸ:

- ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, ਕਬਰ ਵੱਛਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ।

ਕਵਰ ਚਿੱਤਰ :

- ਅਮਨਜੇਤ ਕੌਰ (ਅ/ਕ ਟੀਚਰ) ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, ਭੇਡਪੁਰਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ।

ਤਤਕਰਾ

ਲੜੀ ਨੰ:	ਪਾਠ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਨਾ ਨੰ:
1.	ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ	1-12
(ਉ)	ਕੀਟਾਣੂ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ	
(ਅ)	ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤ	
(ਈ)	ਸਫ਼ਾਈ	
(ਸ)	ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਹੈ	
2.	ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ	13-23
(ਉ)	ਜਮਾਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ	
(ਅ)	ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ	
(ਈ)	ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ	
3.	ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ	24-27
(ਉ)	ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?	
(ਅ)	ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣੀਏ ਅਤੇ ਸਮਝੀਏ	
(ਈ)	ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਖੇਤਰ	
(ਸ)	ਆਓ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਈਏ	
4.	ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਰੱਖੀਏ	28-36
(ਉ)	ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਸਾਂਝਾਂ	
(ਅ)	ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ	
(ਈ)	ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਬਾਰੇ	
(ਸ)	ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ	
5.	ਕਦਰਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰ	37-40
(ਉ)	ਮੌਜ਼ਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼	
6.	ਸਭ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਸਤਿਕਾਰ	41-45
(ਉ)	ਸਮਾਜਿਕ ਮੇਲੁ-ਜੋਲੁ	
7.	ਸਹਿਯੋਗ	46-50
(ਉ)	ਮਦਦ ਕਰੋ, ਚੰਗੇ ਬਣੋ	
(ਅ)	ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ?	
(ਈ)	ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਯੋਗ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ?	
8.	ਆਤਮ-ਸੁਰੱਖਿਆ	51-57
(ਉ)	ਕਰਾਟਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ	
(ਅ)	ਤਲਵਾਰ-ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ	
(ਈ)	ਗਤਕੇ ਦੀ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ	
(ਸ)	ਚੰਗਾ ਛੂਹਣਾ, ਮਾੜਾ ਛੂਹਣਾ	
(ਹ)	ਵਾਰਤਾਲਾਪ	
(ਕ)	ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ! ਮਿੰਨੀ !	
(ਖ)	ਮਹਾਮਾਰੀ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ	
9.	ਉਲੜਣ ਦਾ ਸਹੀ ਹੱਲ	58-62
(ਉ)	ਆਓ ਪਤੰਗ ਉਡਾਈਏ	
(ਅ)	ਹਰ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ	
(ਈ)	ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਨੋਟ	

(ੳ) ਕੀਟਾਣੂ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ

ਹੈ! ਇੰਨੇ ਕੀਟਾਣੂ,
ਹੁਣ ਕੀ ਬਣ੍ਹ?

ਬੱਚਿਓ, ਤੁਸੀਂ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਲਿਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ/ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੁਝਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਬੁਝਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਬੱਚਿਓ, ਬੁਝਾਰ, ਜੁਕਾਮ, ਖਾਂਸੀ ਸਾਨੂੰ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਟਾਈਫਾਈਡ, ਹੈਜ਼ਾ, ਪੇਚਿਸ਼, ਖਸਰਾ ਆਦਿ। ਕੀਟਾਣੂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਆਲੇ-ਦੂਆਲੇ ਦੀ ਗੰਦਰਗੀ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਨਹੁੰਆਂ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਆਉ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ?

ਕੀਟਾਣੂ ਅਕਸਰ ਹੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲਦੇ ਹਨ।

ਨੱਕ, ਮੂੰਹ, ਹੱਥਾਂ, ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ।
ਖੰਘਣ, ਛਿੱਕਣ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਮਲਣ
ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਤੱਕ।
 ਬਚਾਅ: ਖੰਘਣ, ਛਿੱਕਣ
ਸਮੇਂ ਗੁਮਾਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।

ਬਿਮਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਪਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ
ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੱਕ ਸੰਪਰਕ
ਰਾਹੀਂ।

ਬਚਾਅ : ਪਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ
ਬਾਅਦ ਹੱਥ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋਣਾ

ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਤੱਕ।
 ਛੂਹਣ ਤੋਂ।

ਬਚਾਅ: ਹੱਥ ਧੋਣਾ।

ਕੱਚੇ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਭੋਜਨ ਤੱਕ
ਹੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ।
 ਬਚਾਅ: ਭੋਜਨ ਪਕਾ ਕੇ
ਖਾਣਾ। ਫਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋ ਕੇ
ਖਾਣਾ।

ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ?
ਗੰਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਭੋਜਨ
ਪਕਾਉਣ ਅਤੇ ਖਾਣ ਨਾਲ।
 ਬਚਾਅ : ਹਮੇਸ਼ਾ
ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਅਤੇ ਖਾਣ
ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਧੋਣਾ।

- ਮਨਕਰਨ ਨੂੰ ਇਹ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ?

ਮੈਂ ਕੀਟਾਣੂੰ ਮੁਕਤ ਹਾਂ (checkmark)

ਨਾਂ - ਮਨਕਰਨ	ਜਮਾਤ - ਪੰਜਾਬੀ
1. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਧੋਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ	(checkmark)
2. ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ	(checkmark)
3. ਮੈਂ ਸਾਫ਼-ਸੁਖਰੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ	(checkmark)
4. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੰਦ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ	(checkmark)
5. ਮੇਰਾ ਘਰ ਅਤੇ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਸਾਫ਼ - ਸੁਖਰਾ ਹੈ	(checkmark)
6. ਮੈਂ ਡਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ	(checkmark)

ਕਿਰਿਆ-1: ਹੱਥ ਮਿਲਾਓ

ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰੋ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਟੈਲਕਮ ਪਾਊਡਰ ਪਾਓ, ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਕਰੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅੱਗੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਹੱਥ ਨਾ ਮਿਲਾ ਲੈਣ। ਹੁਣ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਪੀ, ਕਿਤਾਬ, ਪੈਨ, ਪੈਨਸਿਲ ਆਦਿ ਫੜਨ ਲਈ ਕਰੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਊਡਰ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਛੂਹਣ 'ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀਟਾਣੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਤੱਕ ਹੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਲਦੇ ਹਨ

ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

1. ਕੀਟਾਣੂੰ ਅਕਸਰ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲਦੇ ਹਨ (ਅੱਖਾਂ / ਹੱਥਾਂ)
2. ਖੰਘਣ ਛਿੱਕਣ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਹੱਥਾਂ / ਰੁਮਾਲ)
3. ਪੜਾਨੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਥ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ (ਸਾਬਣ / ਮਿਟੀ)
4. ਕੀਟਾਣੂੰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਤੱਕ ਤੇ ਫੈਲਦੇ ਹਨ (ਛੂਹਣ / ਖਾਣ)

ਸੁਖਦੀਪ ਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੁੱਤਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ ਅਚਾਨਕ ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਗਿਆ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਕਾਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ :

ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੁੱਤਾ ਰੱਖਣਾ	☐
ਕੁੱਤੇ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ	☐
ਕੁੱਤੇ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਥ ਨਾ ਧੋਣਾ	☐
ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ	☐

ਆਓ ਸਮਝ ਪਰਖੀਏ :

1. ਕੀਟਾਣੂ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲਦੇ ਹਨ ?

(ਉ) ਛੂਹਣ ਨਾਲ	(ਅ) ਖੰਘਣ/ਛਿੱਕਣ ਨਾਲ
(ਈ) ਹਵਾ ਨਾਲ	(ਸ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ
2. ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਮੁੱਢਲਾ ਇਲਾਜ ਕੀ ਹੈ ?

(ਉ) ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਣਾ	(ਅ) ਨੱਕ ਢਕ ਕੇ ਰੱਖਣਾ
(ਈ) ਕਿਸੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਜਾਣਾ	(ਸ) ਸਵੱਛਤਾ
3. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ?

(ਉ) ਡਾਇਰੀਆ	(ਅ) ਜੁਕਾਮ
(ਈ) ਅੰਧਰਾਤਾ	(ਸ) ਟੀ.ਬੀ.
4. ਕੀਟਾਣੂ ਕਿਥੋਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ?

(ਉ) ਹਵਾ ਵਿੱਚ	(ਅ) ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ
(ਈ) ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ	(ਸ) ਹਰ ਥਾਂ

(ਅ) ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤ

(ਕਹਾਣੀ)

ਇੱਕ ਦਿਨ ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਵਾ ਆਖਣ ਲੱਗੀ, “ਪਾਣੀ ਵੀਰੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਇੰਨਾ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਦਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ?” ਪਾਣੀ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕੋਲ ਹੀ ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਭੋਜਨ ਬੋਲਿਆ, “ਕੀ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰਾ ਉਸਦਾ ਦੁੱਖ ਵੱਡਾ ਹੈ! ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੰਦਗੀ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਨਾਲ ਮੈਲਾ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ” “ਸੱਚਮੁੱਚ ਹਵਾ ਭੈਣੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਹੀ ਗਵਾ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਕਿੰਨਾ ਪਾਕ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਾਂ ਮੈਂ! ਠੰਡਾ ਅਤੇ ਮਿੱਠਾ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰੋ ਕਿੰਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੀਰ ਸੀ ਮੇਰਾ! ਵਿਅਰਥ ਵਹਾਓ ਕਾਰਨ ਕਿੰਨਾ ਸੁੰਗੜ ਗਿਆ ਹੈ” ਹਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਤੇਰੇ ਜਿਹੀ ਹੀ ਹੈ, ਅਣਗਿਣਤ ਵਾਹਨਾਂ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਗੰਦੇ ਧੂੰਦੇ ਕਾਰਨ ਮੇਰੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਸੋਚ

ਨੇ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੀ ਬਣੂੰ? ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਗੀ ਭਰ ਸਕਾਂਗੀ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਹ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੱਤ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ।” “ਸਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਹਵਾ ਭੈਣੇ”, ਭੋਜਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮੇਰੀ ਵੀ ਹਾਲਤ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾਪਨ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਕਾਰਨ ਮੇਰਾ ਸਵਾਦ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਕ ਤੱਤ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਛਿਕਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮੈਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ? ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਅਤੇ ਲਾਲਚੀ ਸੋਚ ਦਾ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤ ਹੀ ਸਰਮਾਇਆ ਹੈ”

ਕਿਰਿਆ 1

ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਰੋਲ-ਪਲੇਅ

ਕਿਰਿਆ 2

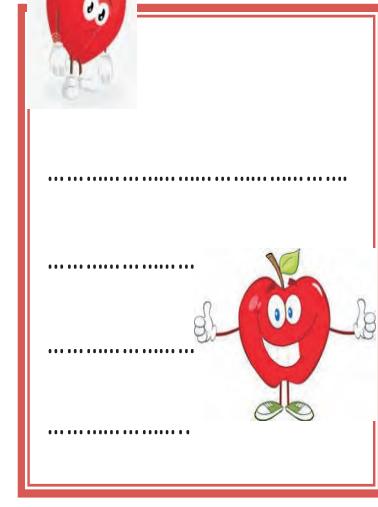
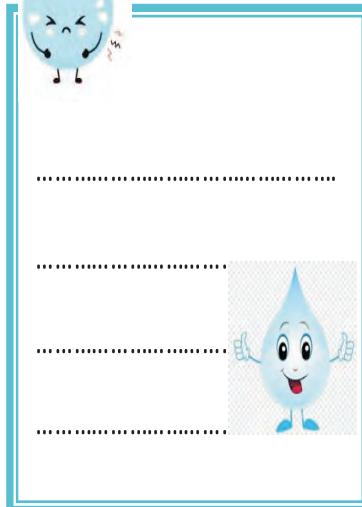
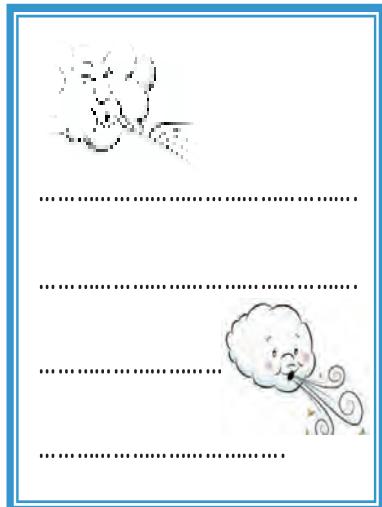
ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਆਪਣੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੱਲ ਸੁਝਾਅ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਹਵਾ

ਪਾਣੀ

ਭੋਜਨ

ਕਿਰਿਆ 3

ਆਓ ਤਿਆਰ ਕਰੋਏ

ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਰੈਲੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਬੈਨਰ ਅਤੇ ਸਲੋਗਨ

ਇਹ ਦੱਸੋ :

- ★ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਭੋਜਨ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਕਾਰਨ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਵੱਧ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ?

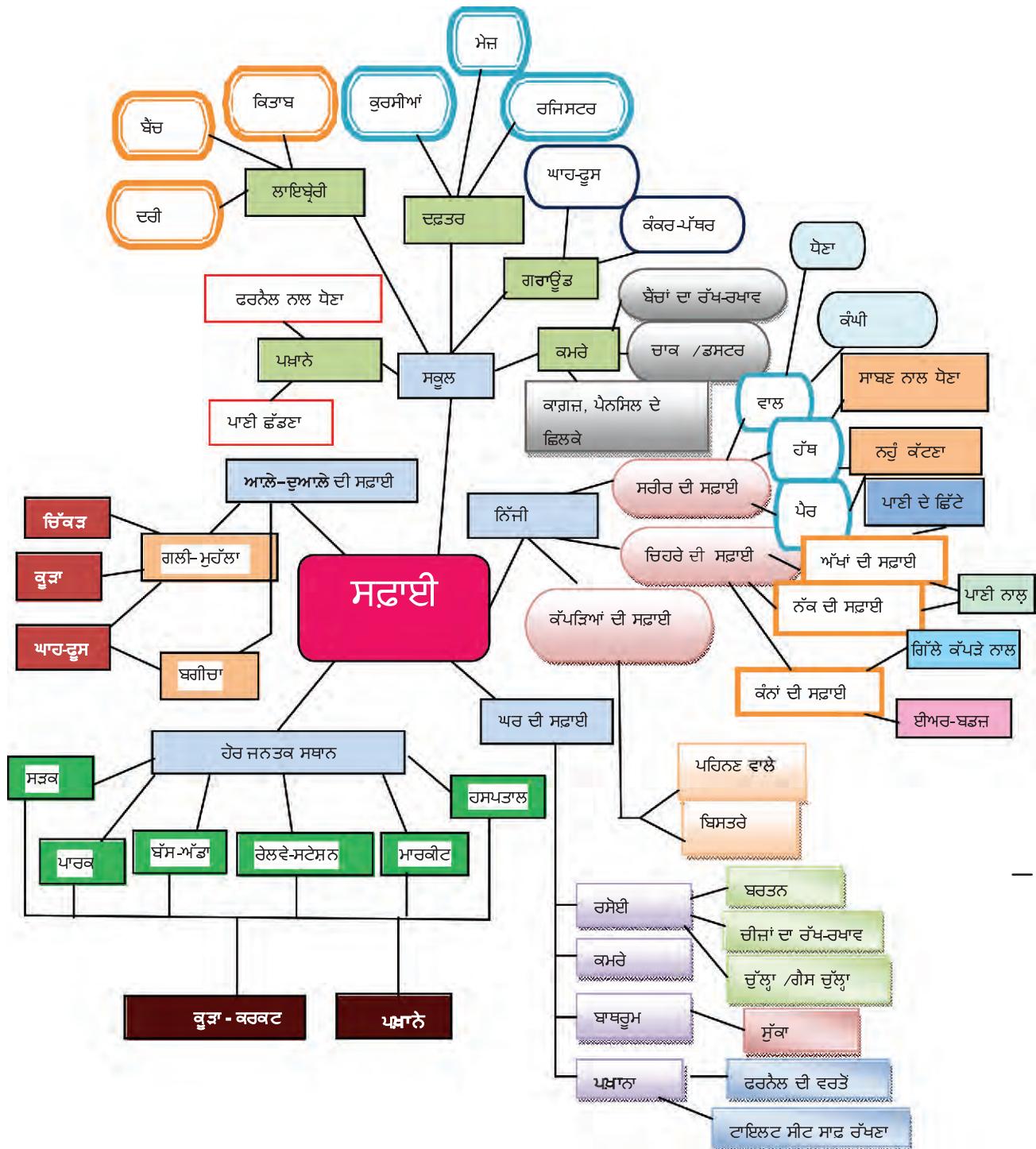
- ★ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਰਜੀਹ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਵਿਕਲਪ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ?

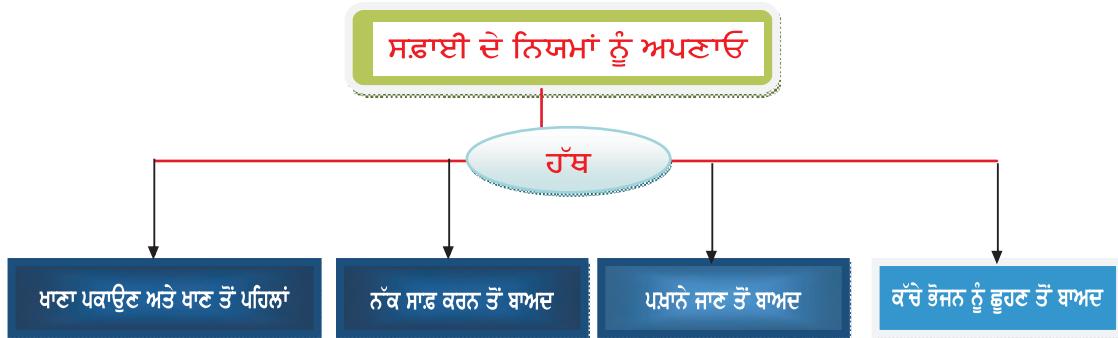
ਆਓ ਸਮਝ ਪਰਖੀਏ :

1. ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਕਿਸ ਦੇ ਗੰਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਰੂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?
ਉ) ਹਵਾ ਅ) ਪਾਣੀ
 ਦ) ਭੋਜਨ ਸ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ
2. ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
ਉ) ਭੋਜਨ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਅ) ਫੇਫੜਿਆਂ ਦਾ
 ਦ) ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦਾ ਸ) ਪਾਣੀ ਦਾ

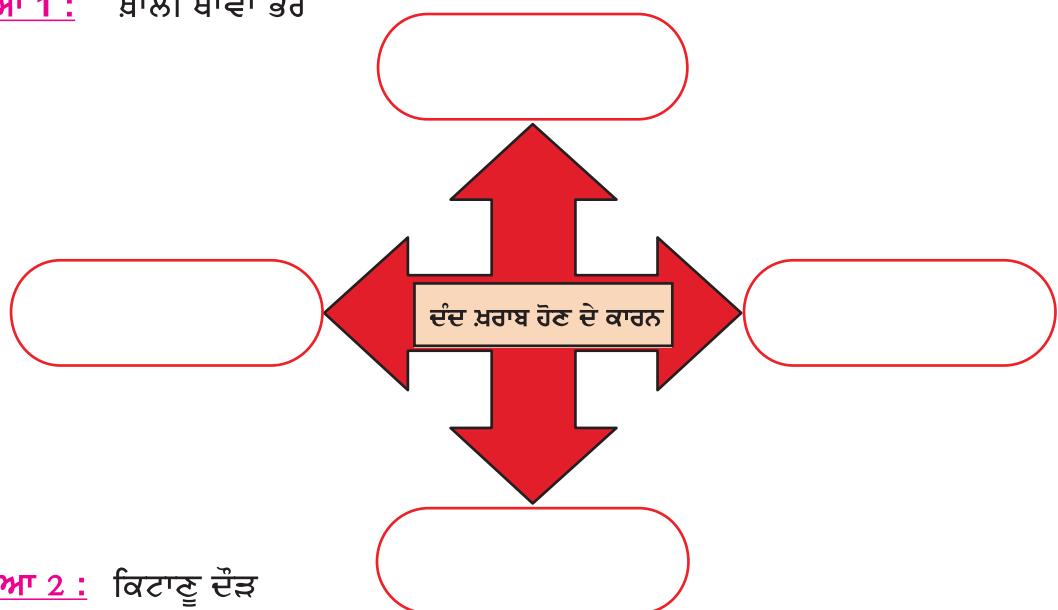
(੯) ਸਫ਼ਾਈ

ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ - ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਈਂਡ-ਮੈਪ ਅਨੁਸਾਰ ਸਫ਼ਾਈ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇ ਵੱਖ- ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ

ਕਿਰਿਆ 1 : ਪ੍ਰਾਲੀ ਬਾਵਾਂ ਭਰੋ

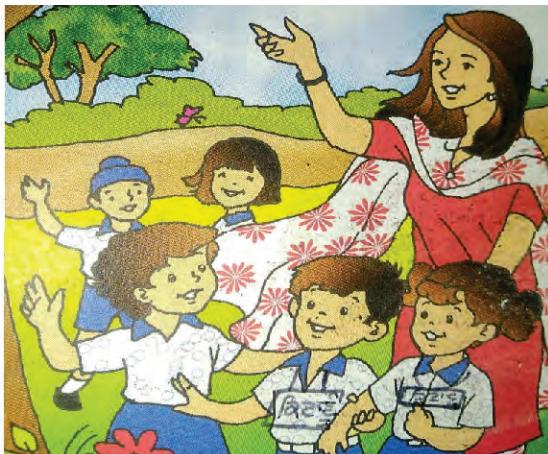

ਕਿਰਿਆ 2 : ਕਿਟਾਣੂੰ ਦੌੜ

ਮੰਤਵ : ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਕਿ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੀਟਾਣੂੰਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕੀਟਾਣੂੰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਦੇ ਹਨ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਦੋ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਜਿਸ ਤੇ ਕੀਟਾਣੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਅਧਿਆਪਕ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ

ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਾਈ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪੂਰੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਬੱਚੇ ਅਲੱਗ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਗਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੀਟਾਣੂ ਵਾਲਾ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਕੀਟਾਣੂ ਬਣਨਗੇ ਤੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚੇ ਹੱਥ ਬਣਨਗੇ ਹੱਥ ਬਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਫ਼ਾਈ ਵਾਲੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੱਥ ਬਣੇ ਬੱਚੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਕੇ ਭੱਜਣਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਅਧਿਆਪਕ ਕੀਟਾਣੂ ਬਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਦੌੜਨ ਅਤੇ ਹੱਥ ਬਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਕਹੇਗਾ ਉਹ ਕੀਟਾਣੂ ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣਗੇ ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਦੌੜੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ

ਕੀਟਾਣੂ ਚੱਕਰ ਤੋੜੋ !

ਕਿਰਿਆ 3 : ਆਪਣੇ ਘਰ/ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ ਜਿੱਥੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਢੰਗ ਵੀ ਸੁਝਾਓ

ਸਥਾਨ	ਸੁਝਾਅ

★ ਇਹ ਦੱਸੋ:

ਨਿੱਜੀ ਸਫ਼ਾਈ ਵਿੱਚ ਕੀ - ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ?

ਮੈਂ ਸਫ਼ਾਈ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਰ ਥਾਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਹਾਂਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੋਗੇ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਥੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ?

ਸਥਾਨ	ਮੈਂ ਹਾਂ (✓)	ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ (✗)

★ ਗਲਤ (✓) ਸਹੀ (✗) ਚੁਣੋ :

1. ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ

2. ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ

3. ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ

ਆਓ ਸਮਝ ਪਰਖੀਏ :

1. ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਿਥੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ?

- ਉ) ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਅ) ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਆਲੋ ਤੋਂ
 ਇ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਸ) ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢ ਤੋਂ

2. ਸਾਨੂੰ ਸਫ਼ਾਈ ਕਿਉਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ?

- ਉ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਸਵੱਛਤਾ ਲਈ ਅ) ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿਣ ਲਈ
 ਇ) ਗੰਦਗੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

(ਸ) ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਹੈ

ਕਵਿਤਾ

ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਹੈ.....
ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ,
ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੁਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇ ਨਹਾਉਣਾ,
ਹੋ ਗਏ ਜੇ ਦੰਦ ਖਰਾਬ ,
ਅੱਖਾਂ ਹੋ ਜਾਓ ਗੰਨੇ ਚੁਪਣਾ ਤੇ ਛੱਲੀਆਂ ਚਬਾਉਣਾ।

ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਹੈ.....
ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੇ ,
ਨਹਾ ਕੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਖਰੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣੇ ,
ਪਸੀਨਾ, ਬਦਬੂ ਤੇ ਕੀਟਾਣੂ ਨਾਲ ਜੇ ਹੋ ਗਏ ਬਿਮਾਰ ,
ਤਾਂ ਪੈਣਰੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਤੇ ਟੀਕੇ ਲਗਵਾਉਣੇ।

ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਹੈ.....
ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ,
ਘਰ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਵੱਛ ਬਣਾਉਣਾ,
ਕੂੜਾ ਜੇ ਕੂੜੇਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ,
ਮੱਖੀ ਨਾਲ ਹੈਜ਼ਾ, ਮੱਛਰ ਨਾਲ ਮਲੇਰੀਆ ਹੈ ਫੈਲ ਜਾਣਾ।

ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਹੈ ...
ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ,
ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਝਾੜੂ ਲਗਾਉਣਾ ,
ਜੇ ਨਾ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਿਆ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ,
ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੂੜਾ ਮੁੜ ਘਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਣਾ।

ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਹੈ
 ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ,
 ਚੰਗੀਆਂ ਭੋਜਨ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ,
 ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ ਜੇ ਗੰਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨੰਗਾ ਭੋਜਨ,
 ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਉ ਸਿਹਤ ਤੇ ਪੈ ਜਾਉ ਪਛਤਾਉਣਾ।

ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਹੈ ...
 ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ,
 ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਫਲ ਤੇ ਸਲਾਦ ਖਾਣਾ,
 ਖਾਂਕੇ ਬਜ਼ਾਰੂ ਭੋਜਨ, ਪੀਂਦੇ ਰਹੇ ਜੇ ਕੋਲਡ ਡਿੰਕ ,
 ਤਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਪਵੇਗਾ ਚਸ਼ਮਾ ਲਗਵਾਉਣਾ।

ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਹੈ
 ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ
 ਵੇਲਾ ਰਹਿੰਦੇ ਕਰ ਲਓ ਵਿਚਾਰ ,
 ਕਿਉਂਕਿ ਲੰਘਿਆ ਵੇਲਾ ਕਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ।

ਕਿਰਿਆ 1.

ਚਰਚਾ :

ਕੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਿਆਣੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ?

ਕਿਰਿਆ 2.

ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਸਿਹਤ ਆਦਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ :

.....

.....

.....

ਕਿਰਿਆ 3. ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੇ ਚੰਗੀਆਂ ਸਿਹਤ ਆਦਤਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਭਾਸ਼ਣ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ

ਆਓ ਸਮਝ ਪਰਖੀਏ:

1. ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਿਉਂ ਸਿਆਣੀ ਹੈ ?

ਉ) ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵੱਧ ਹੈ।

ਅ) ਉਹ ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੀ ਹੈ।

ਈ) ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਹੈ।

ਸ) ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ।

2. ਗੰਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਉ) ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਅ) ਕਿਟਾਣੂੰ ਫੈਲਦੇ ਹਨ।

ਈ) ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ) ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ।

(ੴ) ਜਮਾਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ, ਅੱਜ ਆਪਾਂ 'ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਾਂਗੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦਾ ਅਰਥ ਜਮਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ। ਘਰ, ਸਕੂਲ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੇਸ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਾਡੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਰ੍ਰਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਹੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਪਿਆਰ, ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਹੈ ਆਓ, ਆਪਾਂ ਕੋਈ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਜ ਕਰੀਏ

ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਲੋਂ ਕੰਮ : ਤੁਸੀਂ ਬੱਚੇ ਮਿਲ੍ਹ ਕੇ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸੇਧ ਦਿੰਦੇ ਮਾਟੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਇਹ ਸਕੂਲ ਦੀ ਦੀਵਾਰ 'ਤੇ ਲਾਵਾਂਗੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ

(ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਬੱਚੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ)

ਗੁਰਲੀਨ : ਮੇਰੇ ਕੋਲੁ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਚਾਰਟ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ

ਸ਼ਿਵਮ : ਮੇਰੇ ਕੋਲੁ ਰੰਗ ਹਨ ਆਪਾਂ ਇਸ ਚਾਰਟ ਲਈ ਰੰਗ ਵਰਤਾਂਗੇ ਮੈਂ ਰੰਗ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗਾ

ਕਰਨਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਪੇਂਟਿੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਵੀ

ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ : ਆਹ ਲਵੇ ਪੈਨਸਿਲ, ਡੁੱਟਾ, ਘਾੜੂ ਅਤੇ ਰਬੜ

ਗਗਨਦੀਪ : ਪਰ ਇਸ ਚਾਰਟ 'ਤੇ ਜੋ ਲਿਖਣਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਅਰੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੁ ਹੈ ਨਹੀਂ?

ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ : ਮੇਰੇ ਤੇ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਟੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਜੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਅਸੀਂ ਕਾਪੀ ਤੇ ਲਿਖੇ ਨੇ

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ! ਹਾਂ ! ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਵਾਏ ਸੀ

ਹਰਸਿਮਰਨ ਤੇ ਨਵਜੋਤ : ਬਣਾਓ-ਬਣਾਓ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੈਲੋ-ਟੇਪ ਤੇ ਗੂੰਦ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

(ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਚਾਰਟ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖ ਕੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਰਨਬੀਰ ਚਾਰਟ 'ਤੇ ਲਾਈਨਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਬੱਚੇ ਪੂਰੇ ਉਤਸੁਕ ਹਨ)

ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ : ਲਿਖੋ-

ਵਿੱਦਿਆ ਇੱਕ ਅਨਮੋਲ ਹੈ ਰਾਹਿਣਾ

ਜਿਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਉਸ ਦੇ ਪੈਣਾ

(ਕਰਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ)

ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ : (ਕੁਝ ਰੁਕ ਕੇ) ਆਹ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਰ ਬੋਲਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ:

ਧੀ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਰੁੱਖ ਬਚਾਓ

ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸਮਤੌਲ ਬਣਾਓ

ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ : ਸ਼ਰਨ ਦੀਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਰਫ਼ ਕਾਪੀ 'ਤੇ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦੋ, ਕਰਨ ਤੋਂ ਜਲਦੀ-ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ

ਕਰਨਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ! ਮੈਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦੋ
(ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਆਪਣੀ ਕਾਪੀ 'ਤੇ ਲਿਖਦੀ ਹੈ)

ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਹੈ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ

ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਰੋ ਕਮਾਈ

ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਰੰਗ-ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਡੀ ਨਹੀਂ ਲੜਾਈ
ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਭਾਈ-ਭਾਈ

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ : ਦੀਦੀ ਇੱਕ ਆਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖ ਲੈ :

ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ
ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ

(ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਮਿਲ ਕੇ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ)

ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ :- ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸੇ ਜਾਣਗੇ ਸਮੁਹਿਕ ਸਾਂਝ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ :-

1. ਕਮਰਾ ਸਜਾਉਣਾ	2. ਰਜਿਸਟਰ ਤੇ ਕਵਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ
3. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣਾ	4. ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣਾ

ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸੋ:

- 1) ਮਾਟੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਬਾਰੇ ਕੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ?
- 2) ਮਾਟੇ ਦੋ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ - ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?
- 3) ਸਾਨੂੰ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਿਉਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ?
- 4) ਸਾਨੂੰ ਆਪਸ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?
- 5) 'ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ' ਇਸ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

(ਅ) ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ'ਤੇ

ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਰਸਾਲਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ

(ਨੋਟ:- ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਰਸਾਲਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਪੇਂਟਿੰਗ ਹੋਣ)

(ਵਿਹਲੇ ਪੀਰੀਅਡ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਰਸਾਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕੰਢਿਆ ਜਾਵੇ)

- ਗੁਰਵਿੰਦਰ, ਗੁਰਲੀਨ : ਸਾਡੀ ਲਿਖਾਈ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਅਸੀਂ ਜਸਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਅਸੀਂ
ਅਤੇ ਦੀਪਜੌਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਕਰਕੇ ਲਿਖਾਂਗੇ
- ਛਰੀਦਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ : ਅਸੀਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਵਾਂਗੇ, ਜਿਸ
ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ
- ਗੁਰਸੇਵਕ : ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੰਨਾ (ਟਾਈਟਲ ਪੇਜ) ਬਣਾਵਾਂਗਾ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣਾ
- ਤਾਨੀਆ ਅਤੇ ਅਰੁਣ : ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ, ਮੰਮੀ, ਛੌਜੀ ਚਾਚਾ,
ਕੁਲਫੀ, ਤਿਤਲੀ ਬਾਰੇ, ਉਹ ਦੇਵਾਂਗੇ
- ਸਾਹਿਲ : ਮੈਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ ਘਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ
ਨੇ ਵੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਲਾਵਾਂਗੇ
- ਖੁਸ਼ੀ : ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੇਰੀ ਕਾਪੀ 'ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਮੈਂ ਉਹ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਵਾਂਗੀ
- ਅਨਿਲ : ਮੈਂ 'ਅੱਜ ਦਾ ਵਿਚਾਰ' ਕਾਪੀ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਸਾਡੇ ਮੈਡਮ ਜੀ ਲਿਖਵਾਉਂਦੇ
ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਲੈ ਲੈਣਾ
- ਪ੍ਰੀਤੀ : ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੱਡਾ ਰਜਿਸਟਰ ਹੈ ਤੇ ਰੰਗ ਹਨ। ਉਹ ਲੈ ਲਵੋ। ਪੈਨਸਿਲ, ਗੁੰਦ,
ਫੁੱਟਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ

(ਬੱਚੇ ਮਿਲ ਕੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਰਸਾਲਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਪਕਾ ਕੌਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)

ਸੱਤ-ਅੱਠ ਬੱਚੇ:

ਮੈਡਮ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਰਸਾਲਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ

ਅਧਿਆਪਕਾ :

(ਰਸਾਲਾ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ) ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਬੱਚਿਓ! ਆਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਮਾਲ ਹੀ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ ਬੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਐਨਾ ਕੰਮ, ਵਾਹ!

ਬੱਚੇ:

(ਕੁਝ ਰੁਕ ਕੇ) ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵੀ
ਲਾਵਾਂਗੇ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ, ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ, ਖਿਡਾਰੀਆਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ
ਲਗਾਵਾਂਗੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਹੋਣਹਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ
ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਲਾਵਾਂਗੇ

ਅਧਿਆਪਕਾ :

ਜੀ ਮੈਡਮ ਜੀ, ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਵਾਂਗੇ

ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਵੇ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਜੀ ਤੋਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਵਾਵਾਂਗੇ

ਬੱਚੇ:

ਜੀ ਮੈਡਮ ਜੀ

ਅਧਿਆਪਕਾ :

ਪਰ ਬੱਚਿਓ! ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ?

ਤਾਨੀਆ:

ਜੀ, ਅਸੀਂ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, 'ਸਾਂਝ ਵਧਾਈਏ'।

ਅਧਿਆਪਕਾ :

ਇਹ ਨਾਂ ਕੁਝ ਢੁੱਕਵਾਂ ਨਹੀਂ, ਆਪਾਂ ਨਾਮ ਰੱਖੀਏ 'ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਤਾਰੇ' ਤੁਸੀਂ

ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਹੋ, ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ

ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਦਿਸ਼ਾ - ਸਕੂਲ ਦਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਤਾਰੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

- 1) ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਹੈ?
- 2) ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਸਾਲੇ 'ਚ ਛਪੀ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ਤੇ ਸੁਣਾਓ
- 3) ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੁਝਾਰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਣਾਓ? ਬਾਕੀ ਬੱਚੇ ਬੁੱਝਣਗੇ
- 4) ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ
- 5) ਕੁੱਝ ਬਾਲ-ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।

(੯) ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ

(i) ਰੈਲੀ ਕੱਢਣੀ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ, ਦਸਵੀਂ-ਬਾਰੁੱਵੀਂ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੂਝਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੈਲੀ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੱਤੇ ਦੀਆਂ ਤਖਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਕੜ ਦੇ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ, ਗੱਤੇ 'ਤੇ ਮਾਟੇ ਲਿਖ ਕੇ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣਗੇ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੋਲ ਮਾਟੇ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਾਣਗੇ ਮਾਟੇਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਪੜਾਈ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ, ਸ਼ੁੱਧ ਹਵਾ, ਰੁੱਖ ਬਚਾਓ, ਨਸ਼ੇ ਤਿਆਰੀ, ਖੇਡਾਂ, ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇਗਾ)

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਿਆ-1 ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੋਸਟਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਟੇ ਲਗਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਖਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ

ਵਿੱਦਿਆ ਇੱਕ ਅਨਮੇਲ ਹੈ ਗਹਿਣਾ
ਜਿਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਉਸ ਦੇ ਪੈਣਾ

ਧੀ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਰੁੱਖ ਬਚਾਓ
ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸਮਝੋਲ ਬਣਾਓ

ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਹੈ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ
ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਰੋ ਕਮਾਈ

ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਰੰਗ-ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਡੀ ਨਹੀਂ ਲੜਾਈ
ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਭਾਈ-ਭਾਈ

ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ
ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ

ਨਵੇਂ ਮਾਟੇ ਅਤੇ ਨਾਅਰੇ:

1. ਧੀ ਬਚਾਓ-ਧੀ ਪੜ੍ਹਾਓ
2. ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਦਾਖਲੇ ਕਰਾਓ
ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਪੜ੍ਹਾਓ
3. ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੇ ਸਹੁ ਇਹ ਖਾਈ
ਪਿੰਡ ਦੀ ਰੱਖਣੀ ਬਹੁਤ ਸਫ਼ਾਈ
4. ਆਓ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਲਗਾਈਏ
ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਤੰਦਰੂਸਤ ਬਣਾਈਏ
5. ਲੋਕੋ ਜਾਗੋ - ਨਸ਼ੇ ਤਿਆਗੋ

(ii) ਪਿੰਡ ਦਾ ਇਨਾਮ-ਵੰਡ ਸਮਾਰੋਹ

(ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਹੈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਸ: ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ,
ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ, ਅਧਿਆਪਕ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣ ਇਨਾਮ ਵੰਡਣ ਦੀ ਮੁਦਰਾ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ)

ਅਧਿਆਪਕ : ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਸਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ ਬਲਰਾਜ ਅਤੇ ਉਸਦੇ 10 ਦੇਸਤਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖ ਲਗਾਏ ਤੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੇ, ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਹੁਣ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ

11 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰੈਲੀ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਟੀਮ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ-ਕੈਂਪ ਲਗਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੀੜ੍ਹਤ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚੈਕ-ਅਪ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ

15 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ

ਅਧਿਆਪਕ : ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ

ਸਰਪੰਚ : ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬਜ਼ੁਰਗੇ, ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾਵੇ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਓ, ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ, ਸਾਫ਼-ਸੁਖਰਾ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਤੇ ਖੁਸ਼ਗਾਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਾਜ਼ੀ ਲਾਓ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ

(ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਗੁੰਜਦੀ ਹੈ)

ਅਧਿਆਪਕ : ਧੰਨਵਾਦ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਮੌਕੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੇਸ਼ ਹੈ, ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਸੁਗੀਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੀਤ:

ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਆਪਣਾ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ :

ਕੀ ਲੈਣਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜ ਕੇ,
ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝ ਵਧਾਵਾਂਗੇ ।
ਸਭ ਮਾੜੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਛੱਡਾਂਗੇ,
ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ।

ਧਰਤ, ਹਵਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ,
ਨਾਲੇ ਧੀਆਂ ਤਾਈਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ,
ਅਸੀਂ ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੇ,
ਏਕੇ ਦਾ ਗਾਣਾ ਗਾਉਣਾ ਹੈ ।

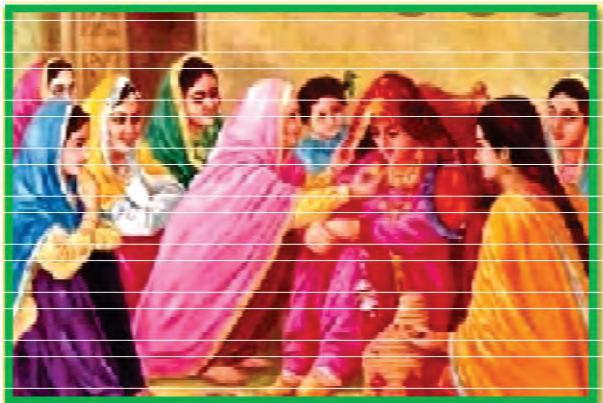
ਅਸੀਂ ਉਚ-ਨੀਚ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਨੂੰ,
ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਦੂਰ ਭਜਾਵਾਂਗੇ,
ਕੀ ਲੈਣਾ ।

ਮਿਲ-ਜੁਲ ਕੇ ਇਹੋ ਦੁਆ ਕਰੀਏ,
ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਸਾਡਾ,
ਕਣ-ਕਣ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਹੋਵਣ,
ਮਹਿਕੀ ਜਾਏ ਸਦਾ ਗੁਲਾਬ ਸਾਡਾ,
ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਕੇ ਦੂਰ ਸਦਾ,
ਅਸੀਂ ਹੱਕ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਵਾਂਗੇ,
ਕੀ ਲੈਣਾ ।

(ਤਾੜੀਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼)

ਸਵਾਲਨਾਮਾ (i)

ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੇ ਦ੍ਰਸ਼ਾ:

ਸਵਾਲਨਾਮਾ (ii)

ਅਧਿਆਪਕ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਕਿਹੜੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ

(ੴ) ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ :

(ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਸੰਖੇਪ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੇਗਾ)

ਓ) ਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ?

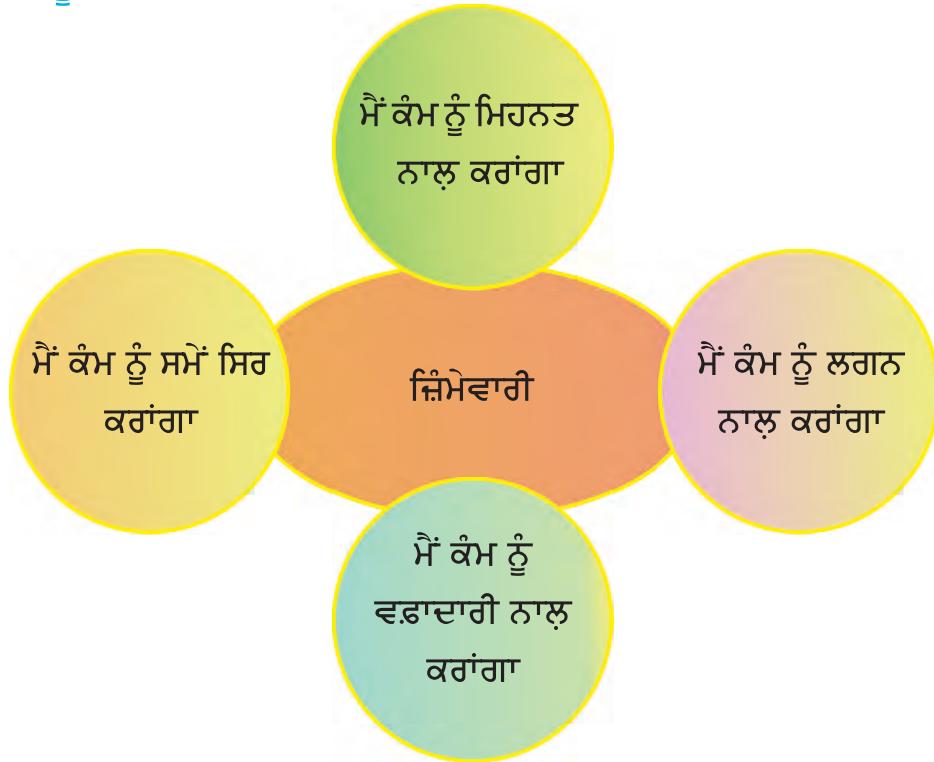
ਅ) ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸੀਂ ਕੀ-ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ?

ਇ) ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਸ) ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

(ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਖੀਰਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਏਗਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦੱਸੇਗਾ)

(ਅ) ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣੀਏ ਅਤੇ ਸਮਝੀਏ ?

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤ, ਲਗਨ, ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ

(੪) ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਖੇਤਰ

ਬੱਚੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲੁੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਪੱਖਾਂ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ

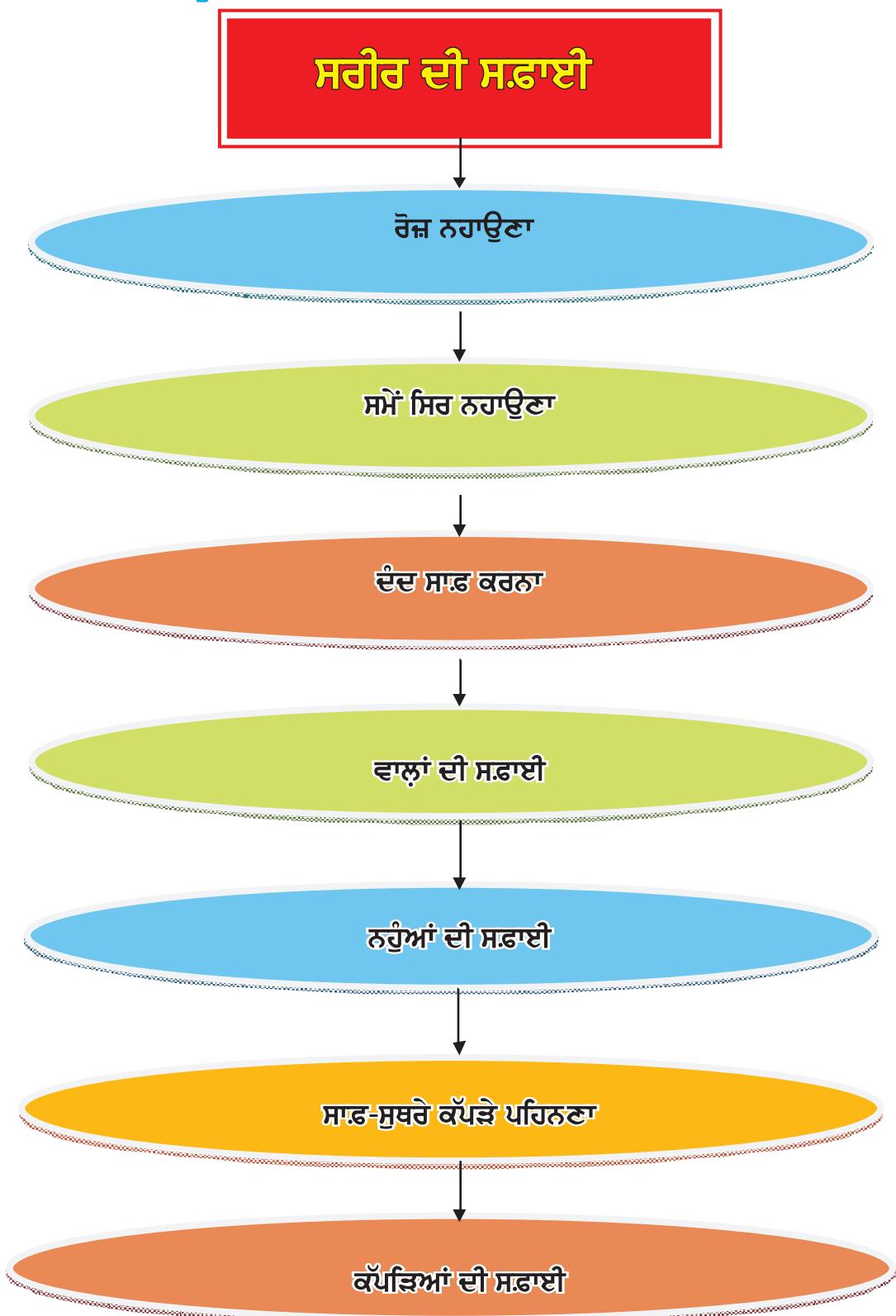
(i)

(ii)

(ਸ) ਆਓ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਈਏ

ਹ) ਕੀ ਠੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਗਲਤ ਅਤੇ ਕਿਉਂ? ਦੱਸੋ

1. ਸਫ਼ਾਈ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ	____ ਕਿਉਂ?
2. ਨਹਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ	____ ਕਿਉਂ?
3. ਨਹੁੰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ	____ ਕਿਉਂ?
4. ਵਾਲ੍ਹ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਧੋਵੋ।	____ ਕਿਉਂ?
5. ਪੀਲੇ ਦੰਦ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦੇ ਹਨ	____ ਕਿਉਂ?

ਕ) ਸਰੀਰਕ ਸਫ਼ਾਈ ਲਈ ਬੱਚਿਓ ਤੁਸੀਂ ਕੀ-ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾਹ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿਓ।

ਠੀਕ ਨਹੀਂ	ਠੀਕ	ਮੱਧਮ	ਵਧੀਆ	ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ
1-2	3-4	5-6	7-8	9-10

1. ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

2. ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੰਦ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

3. ਮੈਂ ਵਾਲ੍ਹ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਧੋਂਦਾ ਹਾਂ

4. ਮੈਂ ਵਾਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ

5. ਮੈਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਹੁੰ ਕੱਟਦਾ ਹਾਂ

6. ਮੈਂ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਧੋਂਦਾ ਹਾਂ

7. ਮੈਂ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਥ ਧੋਂਦਾ ਹਾਂ

8. ਮੈਂ ਸਾਫ਼ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ

9. ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਦਾ ਹਾਂ

10. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੁਮਾਲ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ

(ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣ

ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ)

(ੳ) ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾਂ

ਰੰਗਲਾ ਹੈ ਸਾਡਾ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਬੇਲੀਓਂ !
 ਛੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁੱਲ ਜਿਉਂ ਗੁਲਾਬ ਬੇਲੀਓਂ !
 ਰੱਖਦੇ ਨਿਰਾਸਾ ਦੂਰ ਲੋਕ ਏਥੋਂ ਦੇ,
 ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਖਾਬ ਬੇਲੀਓਂ !

ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜ ਹੈ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਛਾਣ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਸਤਲੁਜ, ਬਿਆਸ, ਰਾਵੀ, ਚਨਾਬ ਅਤੇ ਜ਼ਿਹਲਮ ਤੋਂ ਪਿਆ ਹੈ 1947 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਦੋ ਦਰਿਆ ਚਨਾਬ ਅਤੇ ਜ਼ਿਹਲਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹੇ ਇੱਥੋਂ ਤਿੰਨ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ, ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਰਾਵੀ ਵਗਦੇ ਹਨ

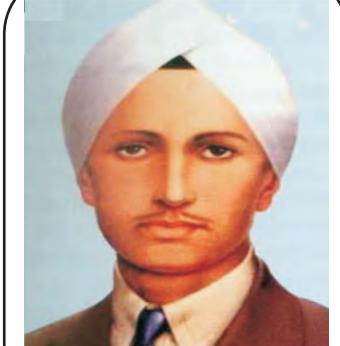
ਪੰਜਾਬ ਇੱਕ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜ ਹੈ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਬਹਾਦਰੀ ਭਰਿਆ ਹੈ ਦੇਸ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ

ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ

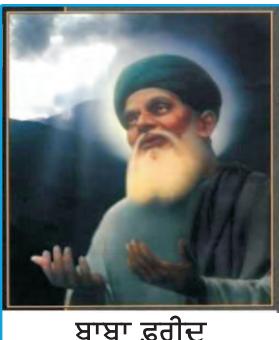

ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ

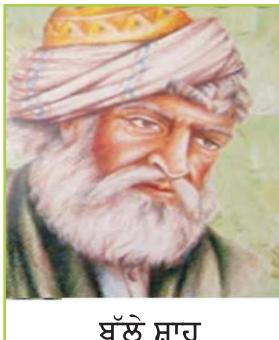

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਬਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਦਸਵੇਂ-ਗਿਆਰ੍ਹਵੇਂ ਨੰਬਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ, ਸੁਫੀਆਂ, ਫ਼ਕੀਰਾਂ, ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਭਾਸ਼ਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ

ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਹ ਕੋਟੀ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਨਾਚ ਭੰਗੜਾ ਅਤੇ ਗਿੱਧਾ ਹਨ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਚ ਦਾ ਨਾਂ ਭੰਗੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਚ ਦਾ ਨਾਂ ਗਿੱਧਾ ਹੈ ਇਹ ਨਾਚ ਕਿਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਨੱਚਣਾ-ਗਾਉਣਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ

(ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਂਦੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ, ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ)

ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਪਰਤੀ ਬੜੀ ਉਪਜਾਊ ਹੈ ਇੱਥੇ ਕਣਕ, ਚੌਲ, ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਗੰਨੇ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਫਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੁੱਲ ਖੇਤਰਫਲ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨਾਜ ਭੰਡਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਸੂ-ਪਾਲਣ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਿੱਤਾ ਹੈ

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਬੜਾ ਚਾਅ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੇਲੇ ਵੀ ਲਗਦੇ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਛਪਾਰ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਜਰਗ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ, ਮਾਘੀ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਪ੍ਰ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੇਲਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸੁਭਾਅ ਪੱਥੋਂ ਬੜੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਦਿਲੇ, ਖੁਸ਼-ਮਿਜ਼ਾਜ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਲਗਾਉਣੇ, ਛਬੀਲਾਂ ਲਗਾਉਣੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮੀ ਸੁਭਾਅ ਹੈ

ਮੰਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:

- 1) ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੰਨੇ ਦਰਿਆ ਸਨ?
- 2) ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਕਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਦਰਿਆ ਹਨ?
- 3) ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?
- 4) ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ?
- 5) ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਿੱਤੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹਨ?
- 6) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੇਲੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹਨ?
- 7) ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਹੈ?
- 8) ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ?

(ਅ) ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ

ਅਧਿਆਪਕ : ਬੱਚਿਓ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ

ਅੰਕੁਰ : ਸਰ, ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਅਧਿਆਪਕ : ਬੱਚਿਓ, ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਉਹ ਬੋਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਬੱਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ

ਬਲਜੀਤ : ਸਰ, ਜੇ ਬੱਚਾ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ?

ਅਧਿਆਪਕ : ਹਾਂ ਬਈ, ਬਲਜੀਤ ਤੂੰ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਮਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੈ ਗਿਆ ਹੋਣਾ

ਚੰਦਨ : ਸਰ, ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਦਾ ਇਕ ਗੀਤ ਹੈ-ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਨਾ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ, ਵੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹਾਂ

ਅਧਿਆਪਕ : ਸ਼ਾਬਾਸ਼ !ਪੁੱਤ ਤੂੰ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਗੀਤ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ

ਬਲਜੀਤ : ਸਰ, ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਗੀਤ ਹੈ- ਮੈਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਬੇਟਾ

ਅਧਿਆਪਕ : ਹਾਂ ਪੁੱਤ, ਉਹ ਵੀ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਗੀਤ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਗੀਤ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਪੁੱਤ, ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

ਸਵਿਤਾ : ਸਰ ਸਾਡੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਨਾ?

ਅਧਿਆਪਕ : ਹਾਂ ਜੀ, ਸਾਡੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ

ਸਵਿਤਾ : ਸਰ, ਫਿਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਕੀ ਹੈ?

- ਅਧਿਆਪਕ :** ਪੁੱਤ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਲਿਪੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਪੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਉ ਅ ਏ ਸਿਹਾਰੀ, ਬਿਹਾਰੀ, ਬਿੰਦੀ, ਟਿੱਪੀ ਜਿਹੜੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਲਿਪੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
- ਸਵਿਤਾ :** ਸਰ, ਕਈ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ?
- ਅਧਿਆਪਕ :** ਬੱਚਿਓ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਦਸਵੇਂ-ਗਿਆਰੂਵੇਂ ਨੰਬਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੋਈ 160 ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੇ ਉਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ
- ਭਾਰਤੀ :** ਸਰ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਸਾਡਾ ਪੱਕਾ ਘਰ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਹੈ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ
- ਅਧਿਆਪਕ :** ਬੇਟੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਫਿਰ ਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਕੋਈ ਨਾ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੋਵੇਂ ਭੈਣਾਂ-ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਾ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਬੜਾ ਢੂੰਘਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਰਿਸਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੀ ਗੱਲ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
- ਬਲਜੀਤ :** ਹਾਂ ਜੀ ਸਰ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ
- ਅਧਿਆਪਕ :** ਪਰ ਬੱਚਿਓ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਬੱਸ ਇੰਨਾ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਇਹੋ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ-ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਨਾ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ
- ਬਲਜੀਤ :** ਸਰ, ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਦੇ ਛੋਨ ਵਿੱਚ ਮਨਮੋਹਨ ਵਾਰਿਸ ਦਾ ਇਕ ਗੀਤ ਹੈ, ਮਾਂਵਾਂ ਤਿੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ
- ਅਧਿਆਪਕ :** ਬਲਜੀਤ ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ਵੀ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਗੀਤ ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਮੈਂ ਵੀ ਉਹ ਗੀਤ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂਵਾਂ ਤਿੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਕ ਮਾਂ ਧਰਤੀ, ਦੂਜੀ ਮਾਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ, ਤੀਜੀ ਮਾਂ ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਸੱਚੀ ਬੱਚਿਓ, ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਾਲਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਾਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ
- ਸਵਿਤਾ :** ਸਰ, ਮੇਰੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ

ਅਧਿਆਪਕ : ਹਾਂ ਬੱਚਿਓ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਜ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ, ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਵਰਗੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ

ਅੰਕੁਰ : ਸਰ, ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਜੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ

ਅਧਿਆਪਕ : ਹਾਂ ਬੱਚਿਓ, ਕੰਪਿਊਟਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਬੜਾ ਕੁਝ ਹੈਗਾ ਮੈਂ ਵੀ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਉੱਠ ਕੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਹੀ ਤਿੰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ-ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰੈਬਿਊਨ, ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਅਤੇ ਅਜੀਤ

ਚਲੋ ਬੱਚਿਓ! ਆਪਣੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਏਥੇ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਫਿਰ ਅੱਜ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੁਸੀਂ?

ਭਾਰਤੀ : ਸਰ, ਅੱਜ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ

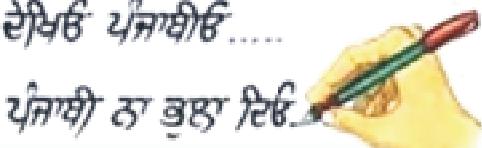
ਅਧਿਆਪਕ : ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ! ਚਲੋ, ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ-

ਮੈਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਈ ਵਾਰੀ,
ਤੂੰ ਲੈਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਨਾਂ ਛੱਡ ਦੇ
ਜਿਦੂੰ ਗੋਦੀ 'ਚ ਪਲ ਕੇ ਜਵਾਨ ਹੋਇਓਂ,
ਉਹ ਮਾਂ ਛੱਡ ਦੇ ਤੇ ਗਰਾਂ ਛੱਡ ਦੇ

ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਈ ਕੂਕਣਾ ਈ,
ਜਿਥੇ ਖਲਾ ਖਲੋਤਾ ਉਹ ਥਾਂ ਛੱਡ ਦੇ
ਮੈਨੂੰ ਇੱਝ ਲੱਗਦਾ ਲੋਕੀਂ ਆਖਦੇ ਨੇ,
ਤੂੰ ਪੁੱਤਰਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਛੱਡ ਦੇ

ਥੋੜੀ ਨਾ ਰਹੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਾਹਾਂ ਕੁਮੁੰ ਜਾਈਆਂ
ਮਾਂਵਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿੱਤੀਆਂ ਦੁਆਹਾਂ ਰਣ੍ਹ ਜਾਈਆਂ
ਰਿੱਤੀਆਂ ਸਹਾਤਾਂ ਨਾਂ ਮਿਟੀ ਚ ਪੈਲਾ ਰਿੱਚ
ਦੇਖਿਓ ਪੰਜਾਬੀਓ....

ਪੰਜਾਬੀ ਨਾ ਭੁਲਾ ਰਿੱਚ

ਸੱਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

- 1) ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮਾਂਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ?
- 2) ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?
- 3) ਕੀ ਕੰਪਿਊਟਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖੀ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?
- 4) ਅੱਜ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ?

(੪) ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਬਾਰੇ

ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਈ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਝ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੋਟ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਮੇਤ 17 ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਰਾਸ਼ੀ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁਲਦਸਤਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਓਨੀ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

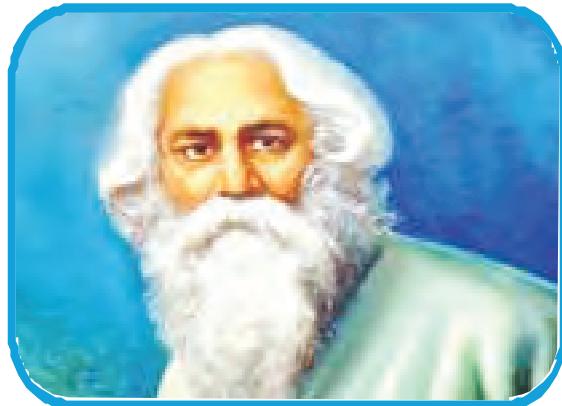

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਬੋਲਣੀ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਵੀ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਿੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰਹਿਣਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਹ ਸਿੱਖ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸਾਡੀਆਂ ਕਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਵੈਸੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਗਿਆਨ ਦੇ ਓਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੰਗਲਾ, ਅਸਾਮੀ, ਮਰਾਠੀ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਬੋਡੋ, ਕੰਨੜ, ਮਲਿਆਲਮ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਡੋਗਰੀ, ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲ ਆਦਿ ਹਨ

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਨਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਲੇਖਕ ਸਨ ਰਾਬਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦਾ ਨਾਨਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਟੈਗੋਰ ਬੰਗਾਲੀ ਸਨ ਉਹ ਬੰਗਲਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਸਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗਾਣ 'ਜਨ-ਗਣ-ਮਨ' ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੋ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸਮਝਣੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ

ਦੇਸ ਮੇਰੇ ਦੀਆਂ ਸਭ ਬੋਲੀਆਂ ਨਿਆਰੀਆਂ
ਦੇਸ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਸਾਰੀਆਂ
ਜਿੰਨੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ,
ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਓਨੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਬਾਰੀਆਂ

ਮੈਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:

- 1) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗਲਤ?
 - 2) ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਦੋ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ
 - 3) ਰਾਬਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ?
 - 4) ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?

(ਸ) ਦੇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੁ ਪਿਆਰ

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਦੇਸ-ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਣ ਹੈ ਇਹ ਪਿਆਰ ਨਿਰਾ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ-ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਸਲੀ ਦੇਸ-ਪਿਆਰ ਦੇਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੇਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਦੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ ਇਸ ਲਬੀ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਕੋਈ ਨਾਗਰਿਕ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉੱਚ-ਨੀਚ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਾ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਨਾ ਸੋਚੋ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰਾ-ਫੇਰੀ ਨਾ ਕਰੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਦੇਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਹੈ, ਦੇਸ ਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਸਾਨੂੰ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਦੇਸ ਤਾਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਦੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਜੂਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋਣ ਕਿਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਹੀ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਨੇਕੀ ਹੈ ਆਓ, ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ:

ਆਓ, ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ,
ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਕਦੇ ਨਾ ਨਫਰਤ ਭਰੀਏ।
ਸਾਰੇ ਹੀ ਨੇ ਆਪਣੇ, ਬੇਗਾਨਾ ਕੋਈ ਨਾ,
ਪਿਆਰ ਜਿਹਾ ਜੱਗ 'ਚ ਤਰਾਨਾ ਕੋਈ ਨਾ।
ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਦਿਲ 'ਚ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੀਏ,
ਦਿਲ 'ਚ ਨਾ ਕਦੇ ਹੰਕਾਰ ਰੱਖੀਏ।
ਵੰਡੀਆਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇਈਏ ਨਾ,
ਝਗੜਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪਾਉਣ ਦੇਈਏ ਨਾ।

ਮੱਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:

- 1) ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਇੱਕ ਹਾਂ?
- 2) ਸਾਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ?
- 3) ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕੀ ਲਾਭ ਹਨ?
- 4) ਦੇਸ ਵੀ ਤਾਂ ਇਕ ਵੱਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗਲਤ ?
- 5) ਕੀ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਇੱਕੋ-ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖਰਾ?
- 6) ਕੀ ਧਰਮ, ਜਾਤ ਜਾਂ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲੜਨਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ?
- 7) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਮਝਾਉਗੇ?

(ੴ) ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼

ਕਹਾਣੀ / ਝੋਲੇ ਵਾਲੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ

ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸਨ ਕਿ ਨਵੇਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਡਾਇਰੀ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਬਣੇ ਥੈਲੇ 'ਚ ਹੀ ਕਿਉਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ 'ਝੋਲੇ ਵਾਲੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ' ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ ਅੱਜ ਰਾਣੇ ਨੇ ਝਿਜਕਦਿਆਂ ਪੁੱਛ ਹੀ ਲਿਆ, “ਸਰ ਜੀ, ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਫੇ ਕਿੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਥੈਲਾ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋ ?”

ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾਏ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, “ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ ! ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਸੀ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਰਹੇ..... ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਦੱਸਦਾਂ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਲੇ ਬੰਨੋ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਝਿਜਕ ਨਾ ਮੰਨੋ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ....”

“ਜੀ ... ਸਰ ਜੀ ...” ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਰਲ ਕੇ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ 'ਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ “ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਹੋ, ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਵੀ ...” ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਈ, “ਝੋਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਸਤਰ 'ਚ ਦੱਸਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਝੋਲਾ ਰੱਖਣਾ ਮੇਰੀ ਆਦਤ ਹੈ ਮੈਂ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਇਹ ਥੈਲਾ ਕੋਲੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਫੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ...”

“ ਕਿਉਂ ਸਰ ਜੀ ? ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਫਾਇਦਾ ਈ ਬਹੁਤ ਐ ,

ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿਓ ...” ਸੁਖੇ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ

“ ਬੱਚਿਓ ! ਇਹ ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਫੇ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ...”

“ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਜੀ ?” ਰਾਣੀ ਕੌਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ

“ ਇਹਨਾਂ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨ੍ਹੀਂ , ਸਗੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨੇ ...” ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਲੱਗੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਈ ,” ਜਿਵੇਂ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹੈ, ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ , ਪਹਿਲਾਂ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਸੁਣੋ ... ਇਹ ਹਵਾ ਨਾਲ ਉੱਡ ਕੇ ਨਾਲੀਆਂ ’ਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਲੀਆਂ ’ਚ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੈ ਤੇ ਮੱਖੀ ਮੱਛਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ , ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ...”

“ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਸਹੀ ਹੈ ਸਰ ਜੀ, ਕਈ ਦਿਨ ਹੋਗੇ , ਸਾਡੀ ਗਲੀ ’ਚ ਵੀ ਇਉਂ ਹੀ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ , ਨਾਲੀ ’ਚ ਆਹ ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਫੇ ਹੀ ਫਸੇ ਹੋਏ ਸਨ ...” ਹਰਗੁਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ

“ ਬਿਲਕੁਲ ! ਹੋਰ ਸੁਣੋ ... ਇਹਨਾਂ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਨੂੰ ਡੰਗਰ-ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਕੁਝ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਗਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ , ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸਬਜ਼ੀ ਦੇ ਛਿੱਲੜ ਜਾਂ ਬੇਹੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ’ਚ ਪਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਨੇ ਆਂ ...”

“ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਜੀ ?” ਗੁਰਲੀਨ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ

“ ਇਹ ਹਜ਼ਮ ਨ੍ਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਪੁੱਤ , ਕਿੰਨੇ ਪਸ਼ੂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਰੇ ਨੇ ... ਨਹਿਰਾਂ, ਨਦੀਆਂ ’ਚ ਸੁੱਟਣ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ...”

“ ਅੱਛਾ ਜੀ !” ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ

“ ਸਰ ਜੀ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਤਾਂ ...” ਪਰਦੀਪ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਜਚ ਗਈ

“ ਪਰ ਬੱਚਿਓ , ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਂਦੇ ਆਂ, ਇਹਨਾਂ ’ਚੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਤਰਨਾਕ ਗੈਸਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਨੇ , ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ...”

“ ਫੇਰ ਤਾਂ ਜੀ , ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ’ਚ ਦੱਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ... ਨਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉੱਡ ਕੇ ਨਾਲੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰਨ, ਨਾ ਹੀ ਖਾ ਕੇ ਡੰਗਰ ਮਰਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾੜੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਨਿਕਲਣ ...” ਸੀਰਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ

“ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਐ ਸੀਰਤ ! ਪਰ ਹੁਣ ਦੱਬਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਸੁਣ ਲਓ, ਇਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਗਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਮਿੱਟੀ ’ਚ ਉਵੇਂ ਹੀ ਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ... ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਉਪਜਾਊਪਣ ਘਟ ਜੂ, ਸਾਡੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਹੋਣੋਂ ਹਟ ਜਾਣਗੀਆਂ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਛੁੱਲ-ਬੂਟੇ ਨੇ, ਇਹ ਨੀਂ ਹੋਣੇ ...”

“ ਓ ਹੋ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਸਹੀ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਆਂ ਜੀ ...” ਕਈ ਬੱਚੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਬੋਲੇ

“ ਵੈਰੀ ਗੁੱਡ ! ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਵਿਦਿਆਰਥੀਓ ! ਫੇਰ ਆਏਂ ਦੱਸੋ , ਬਈ ਹੁਣ ਸਬਜ਼ੀ , ਖੰਡ-ਚਾਹ ਕਾਹਦੇ ’ਚ ਲਿਆਇਆ ਕਰੋਗੇ ਹੱਟੀ-ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ...”

“ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਬਣੇ ਝੋਲਿਆਂ ’ਚ ਜੀ ...” ਸਾਰੇ ਰਲ ਕੇ ਬੋਲੇ

“ਸੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਓ ! ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਮੌਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਫੇ ਤੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਸਮਾਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪ-ਪਲੇਟਾਂ, ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਆਦਿ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨੇ ... ਇਹ ਸਭ ਸਾਡੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਨੇ ...”

“ਹਾਂ ਜੀ, ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਮਿੱਟੀ, ਧੂਪ ਸਾਡੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸ੍ਰੋਤ ਨੇ ਤੇ ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਨੇ ...”
ਗਿਆਨਦੀਪ ਨੇ ਦੱਸਿਆ

“ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ! ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਇਹ ਖਤਰਨਾਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਪ ਨਹੀਂ ਵਰਤੋਂਗੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਆਂਦ੍ਰੂ-ਗੁਆਂਦੂ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰੋਗੇ ...”

“ਹਾਂ ਜੀ ...” ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ

“ਸਰ ਜੀ , ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਇੱਕ ਬੋਲੀ ਜੋੜੀ ਐ ਜੀ ਹੁਣੇ ਬੈਠੋ-ਬੈਠੋ ਨੇ ... ਸੁਣਾਵਾਂ ਜੀ ?”
ਰਾਣੇ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ

“ਸੁਣਾਓ ਬੇਟੇ ...”

“ਸਾਫ਼ੇ...ਸਾਫ਼ੇ...ਸਾਫ਼ੇ

ਮਿੱਤਰੋ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੇ

ਮੌਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਫੇ ...”

ਪਲਾਸਟਿਕ ਨਹੀਂ, ਕੱਪੜਾ ਸਹੀ

ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ

ਮੱਖਿਕ ਸੁਆਲ-ਜੁਆਬ :

1. ਅਧਿਆਪਕ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਬੈਲਾ ਕਿਉਂ ਵਰਤਦਾ ਸੀ ?
2. ਮੌਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਦੇ ਕੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹਨ ?
3. ਕੀ ਸਬਜ਼ੀ ਦੇ ਡਿੱਲੜ, ਬੇਹੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁੰਨਿਆ ਆਟਾ ਲਿਫਾਫਿਆਂ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ?

4. ਸਾਨੂੰ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਸਮਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ?
5. ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ?
6. ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਡਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
7. ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਡਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟਦੀ ਹੈ ?
8. ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ?
9. ਨਾਲੀਆਂ, ਖਾਲ ਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਡਿਆਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?
10. ਉਕਤ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ?

ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਕਾਰਜ

ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਛੋਟੀ ਇਕਾਂਗੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਂ ਰੋਲ-ਪਲੇਅ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਿਲਚਸਪ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁਆਲ-ਜੁਆਬ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਘਰੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਂਦੂ-ਗੁਆਂਦੂ ਨੂੰ ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਡਿਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਗੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕੀ-ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਗੇ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਸੌਂਦਾ-ਪੱਤਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ ਕੀ ਉਦੋਂ ਵੀ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਮੋਮਜਾਮੇ ਦੇ ਲਿਫਾਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਸਨ।

(ੳ) ਸਮਾਜਕ ਮੇਲ੍ਹ-ਜੋਲ

ਲੋਕ-ਕਿੱਤਾਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ

੧

ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ : ਲੁਹਾਰ

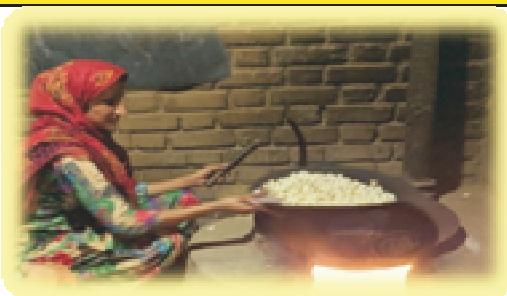
੨

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ : ਘੁਮਿਆਰ

੩

ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ : ਕਿਸਾਨ

੪

ਦਾਣੇ ਭੁੰਨਣ ਵਾਲੀ : ਭਠਿਆਰਨ

੫

ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ : ਸੁਨਿਆਰ

੬

ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ : ਮੋਚੀ

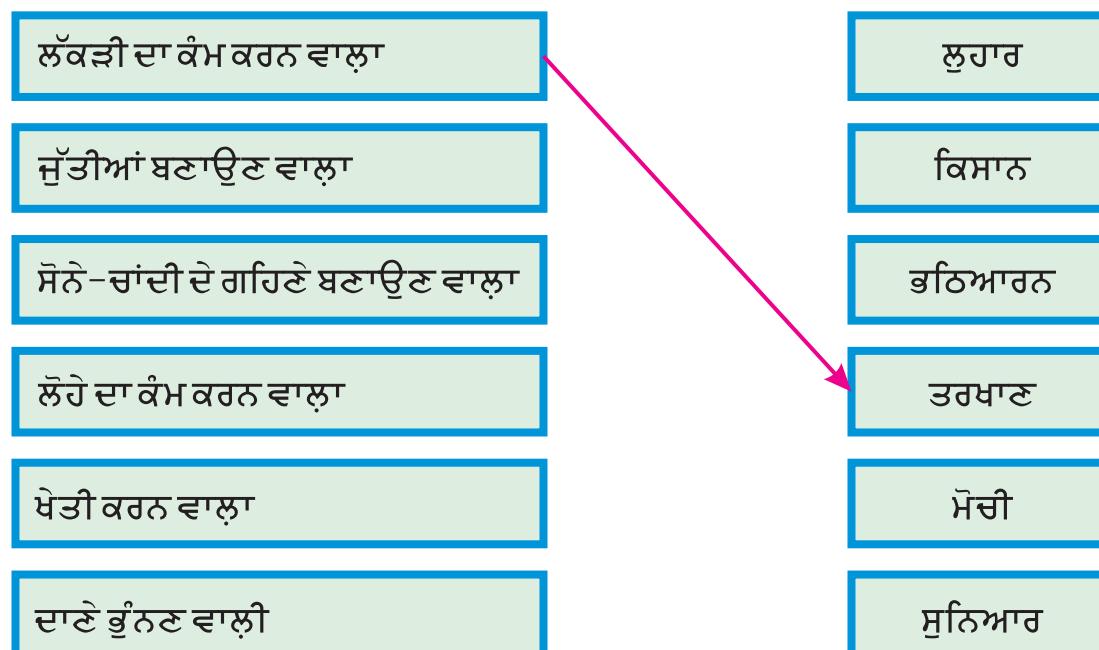

7

ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ : ਤਰਖਾਣ

ਅਭਿਆਸ : 1

ਸਹੀ ਮਿਲਾਨ ਕਰੋ

ਅਭਿਆਸ : 2

ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੰਦਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਧੰਦੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਕ ਲੋੜ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਕੋਈ ਵੀ ਧੰਦਾ ਚੰਗਾ-ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਾਰੇ ਧੰਦਿਆਂ ਦਾ ਆਪਸ 'ਚ ਰੂੜਾ ਸੰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੋਕ-ਕਿੱਤਾਕਾਰ ਲੋਕ-ਕਲਾਕਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਹਰ ਲੋਕ-ਕਿੱਤੇ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੂਲ ਸਮੱਗਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਵੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਧੰਦੇ ਆ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ

ਅਭਿਆਸ: 3

ਹਰੇਕ ਲੋਕ-ਧੰਦੇ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੂਲ ਸਮੱਗਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲੋਂ
ਮੂਲ ਸਮੱਗਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੇਗਾ ਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰਨ ਨੂੰ ਕਹੇਗਾ

ਲੋਕ-ਧੰਦਾ

ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ

ਲੁਹਾਰਾ ਕੰਮ

ਸੁਨਿਆਰ

ਜੁੱਤੀਆਂ

ਬਣਾਉਣਾ

ਸਮੱਗਰੀ

ਲੱਕੜੀ

.....

.....

.....

(ਅ) ਅਸੀਂ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਹਾਂ !

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਫਰ: ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਸਮਾਜ ਤੱਕ

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਸੂ ਤੋਂ ਸਮਾਜਕ ਪਸੂ ਬਣਨ ਲਈ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਲੱਗ ਗਏ ਆਰੰਭ 'ਚ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਜੰਗਲ ਹੀ ਜੰਗਲ ਸਨ ਮਨੁੱਖ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਸਨ ਉਹ ਗੁਫ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਉੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਰੁੱਤਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਵੀ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਕੱਪੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਪੱਥਰ ਦੇ ਅੱਜਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਖੱਲ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਉੱਤੇ ਲੈ ਲੈਂਦੇ

ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਅਸਮਾਨੀ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਜੰਗਲ 'ਚ ਅੱਗ ਲੱਗਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅੱਗ ਬਹੁਤ ਡਰਾਉਣੀ ਅਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੱਥਰ ਦੇ ਅੱਜਾਰ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ, ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਰਗੜ ਨਾਲ ਅਚਾਨਕ ਅੱਗ ਦੀ ਚਿੰਗਾਰੀ ਨਿਕਲੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ ਸੋਚ ਉੱਭਰੀ ਕਿ ਇਸ ਚਿੰਗਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਈ ਇਸ ਖੋਜ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜਿਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਮਾਸ ਨੂੰ ਅੱਗ 'ਤੇ ਪਕਾ ਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗਾ ਉਹ ਅੱਗ ਨਾਲ ਲੋੜ ਜੋਗਾ ਜੰਗਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸ ਸਾਫ਼ ਥਾਂ 'ਤੇ ਖੋਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ

ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਪਹੀਏ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਲਈ ਪਹੀਏ ਦੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ। ਮਨੁੱਖ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਗਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸੰਕੇਤਾਂ ਜਾਂ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਫਿਰ ਉਹ ਹਰੇਕ ਸ਼ੈਅ ਨੂੰ ਨਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ

ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਤਕੜਾ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਸੋਹਣਾ ਦਿਖਣ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ੈਅਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਾ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਉਹ ਘੋਗੇ-ਸਿੱਪੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੱਡੀਆਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਰਿਹਾ ਸੋਹਣਾ ਦਿਖਣ ਦੀ ਇਹ ਖਾਹਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੱਕ ਲੈ ਗਈ

ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਸਮਾਜ ਤੱਕ ਆਉਂਦਿਆਂ, ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਸਿਰਜਿਆ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸਨੇ ਕੱਪੜਾ ਬੁਣਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਲੋਹੇ ਦੇ ਅੱਜਾਰ ਅਤੇ ਹਬਿਆਰ ਬੁਣਨ ਲੱਗੇ ਲੁੱਕੜੀ ਨੂੰ ਤਰਾਸ਼ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਸਫਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਫਿਰ ਇਸ ਨੇ ਮੋਏ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਵਕਤ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਭਟਕਣ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਉਹ ਇੱਕ ਥਾਂ ਟਿਕ ਕੇ ਜਿਉਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਗੁਫ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨੇ ਘਾਹ-ਫਸ ਦੇ ਢਾਰੇ ਤੇ ਝੋਪੜੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਚੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਇੱਟਾਂ ਨੂੰ ਪਕਾ ਕੇ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਸਫਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਸਿੱਟਾ : ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਨੇ ਕਰੋੜਾਂ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਮਿਹਨਤ ਭਰੇ ਸਫਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੱਜ ਵਾਲਾ ਮੁਕਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵਾਲੇ ਮੁਕਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸੋ, ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

ਅਭਿਆਸ : 1

ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1.	ਆਰੰਭ ਦਾ ਮਨੁੱਖ	ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ	(ਗੁਫ਼ਾ, ਝੋਪੜੀ)
ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2.	ਆਰੰਭ ਦਾ ਮਨੁੱਖ	ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ	(ਕੱਪੜੇ, ਖੱਲ)
ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3.	ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :	ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨੁੱਖ ਮਾਸ ਨੂੰ ਪਕਾ ਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗਾ (ਅੱਗ, ਪਾਣੀ)	
ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4.	ਮਨੁੱਖ ਘੋਗੇ ਸਿੱਪੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੱਡੀਆਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।		(ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ)
ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5.	ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :	ਮਨੁੱਖ ਲੋੜ ਜਾਂਗਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਾਫ਼ ਥਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।	
			(ਖੇਤੀ, ਜੰਗਲ)

ਅਭਿਆਸ : 2

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਗੇ

(ੴ) ਮਦਦ ਕਰੋ, ਚੰਗੇ ਬਣੋ:

ਕਹਾਣੀ : ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਗਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਚੰਗਿਆਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ।

ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ ਵੱਡੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ, ‘ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਕਮਾਵਾਂਗਾ। ਮੇਰਾ ਕਮਾਇਆ ਪੈਸਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ। ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੋਣ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇਣਗੇ।’

ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਹੱਟੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਸਸਤਾ ਮਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਵੇਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਚੰਗਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾ ਲਿਆ।

ਛੋਟਾ ਬੇਟਾ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਤੁਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਮਿਲੇ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਰੋਹੇ ਸਨ।

“ਬਾਬਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਰੋ ਰਹੇ ਹੋ?” ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪ ਦੇ ਡੱਸਣ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬੇਟੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਸਹਾਰਾ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੇ।” ਬੁੱਢਾ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

“ਬਾਬਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਰੋਵੋ ਨਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਸਮਝੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਬੁੱਢਾ-ਬੁੱਢੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਪੂਰਾ ਸਾਲ ਉਹ ਖੁਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ-ਬਾੜੀ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਫਸਲ ਪੱਕ ਗਈ ਤਾਂ ਦਾਣੇ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਫਸਲ ਬੀਜਣ ਤੱਕ ਮੁੜ ਆਉਣ ਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ।

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ, “ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਪਾ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾ ਲਿਆ ਹੈ”

ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪਿਤਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਕਮਾਇਆ ਮੈਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਮਿਲੇ ਸਨ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਪੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ, ਅਸੀਸਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਮਾ ਲਈਆਂ ਹਨ”

ਪਿਤਾ ਜੀ ਛੋਟੇ ਬੇਟੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਬੇਟਾ ਜੀ, ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜੱਗ ਹੀ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਕਮਾਈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਚੰਗਿਆਈ ਹੈ ਛੋਟੇ ਨੇ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਜਸ ਖੱਟਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਕਮਾਈਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਕੋਲ ਵੱਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਚੰਗਿਆਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਪੁੱਤਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਵਾਂਗ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਵਾਂਗ ਹੀ ਚੰਗਾ ਬਣ ਕੇ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ”

ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤਰੀ :

1. ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ?
2. ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਕੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ?
3. ਛੋਟੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਕੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ?
4. ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਬੇਟੇ ਦਾ ਕੰਮ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਤੇ ਕਿਉਂ?
5. ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਾਇਆ?

(ਨੋਟ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਵੇਗਾ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵੀ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ)

- ਕਿਰਿਆਵਾਂ - ਉ)** ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉੱਪਰ ਜਿਲਦਾਂ ਚੜ੍ਹਵਾਉਣੀਆਂ
- ਅ)** ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਵਾਉਣਾ

(ਅ) ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ?

(ਅਧਿਆਪਕ ‘ਮਦਦ ਕਰਨ’ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਬੀ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਘਟਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਘਟਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ)

ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਹੁਣ ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਠੰਢ ਹੋ ਗਈ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਲਏ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਕੋਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਕੋਟੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਆਉਣ ਲਈ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਅਜੇ ਵੀ ਖੜੀਆਂ ਸਨ

“ਬੇਟਾ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕੋਟੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਆਓ” ਮੈਂ ਕਿਹਾ

“ਸਾਡੇ ਕੋਲ੍ਹ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸਰ ਜੀ ”

“ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਵਰਦੀ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਾ ਆਓ ” ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਿਹਾ

“ਸਾਡੇ ਕੋਲ੍ਹ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ” ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਬੋਲੀ

“ਬੇਟਾ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ? ” ਉਹ ਕੁੜੀਆਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁੱਕਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਹੇਠੋਂ ਇਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਟੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ

ਮੈਂ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਬੇਟਾ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਇੰਝ ਹੀ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ? ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੱਸਿਆ? ” ਮੇਰਾ ਮਨ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਦੇ ਕੋਟੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਦਫ਼ਤਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਲਓ ਪੁੱਤਰ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਕੋਟੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰਦਿਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸੋਹਣੇ ਨੰਬਰ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ”

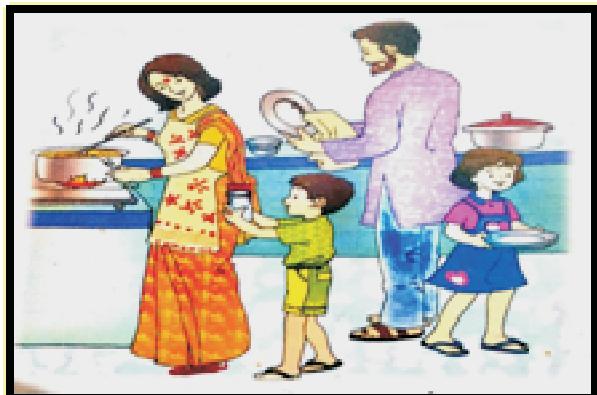
ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤ੍ਰੀ

1. ਕਦੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ?
2. ਬੱਚਿਓਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਇੱਕ ਮਦਦ ਦੱਸੋ
3. ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਯੋਗ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ?

ਕਵਿਤਾ

ਮੰਮੀ ਰੋਟੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ,
ਭਾਂਡੇ ਮੈਂ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

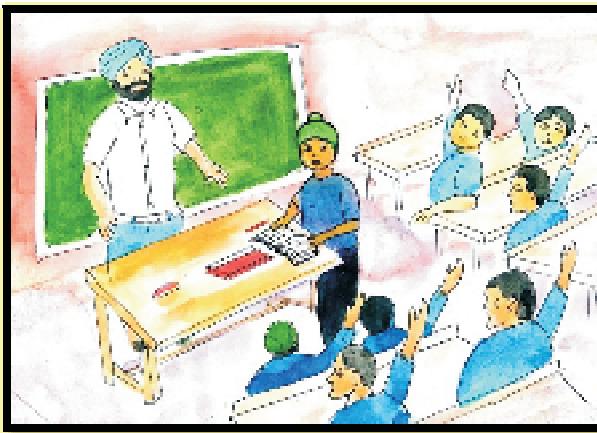
ਡੈਡੀ ਕੰਮ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ,
ਪਾਣੀ ਮੈਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ,
ਪਾਪਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਫਿਰ ਕੰਧੇੜੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਇੱਝ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ,
ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਲਗਾਣਾ ਹੋਵੇ,
ਨਵਾਂ ਸੂਟ ਕੋਈ ਪਾਣਾ ਹੋਵੇ,
ਮੈਂ ਲਿਆ ਕੇ ਕੋਲੇ ਧਰਦਾ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਇੱਝ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕੁਝ ਸਿਖਾਉਣਾ ਹੋਵੇ,
ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਉਣਾ ਹੋਵੇ,
ਕੰਮ ਚੈਕ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੋਵੇ,
ਜਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੁਝ ਸੁਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ,
ਮੈਂ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਇੱਝ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਘਰ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਬੇਗਾਨਾ ਹੋਵੇ,
 ਚਾਚਾ, ਤਾਇਆ, ਮਾਮਾ ਹੋਵੇ,
 ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੌਜ਼ਾਂ ਨਾ,
 ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਦਿਲ ਤੋੜਾਂ ਨਾ,
 ਜੋ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ ਏਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ,
 ਮੈਂ ਪੌੜੀ-ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ,
 ਮੈਂ ਇੱਥ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤਰੀ

1. ਬੱਚਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ?
2. ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ?
3. ਉਹ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ?
4. ਉਹ ਸਿਰਫ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਭ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਨੋਟ: ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਭ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(ੳ) ਕਰਾਟਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ

ਆਤਮ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਆਪਣੇ-ਆਪ ਦਾ ਬਚਾਅ ਜੇ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਬੱਚਿਓ, ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਰਾਟਿਆਂ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਨਾ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ? ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੁੜੀਆਂ ਕਰਾਟੇ ਸਿੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਆਪ ਕਰ ਸਕਣ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਨਾ ਰਹਿਣ।

ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

- (1) ਆਤਮ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
- (2) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਰਾਟਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਦੇਖੀ ਹੈ?
- (3) ਕਰਾਟਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ?

ਅਧਿਆਪਕ ਕੁਝ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰੇਗਾ।

(ਅ) ਤਲਵਾਰ-ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ

ਤਲਵਾਰ-ਬਾਜ਼ੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਖੇਡ ਹੈ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਤਲਵਾਰ-ਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੀ ਜਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਤਲਵਾਰ-ਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ 'ਪਿਸਟੇ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡ ਬੰਦ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਤਲਵਾਰ-ਬਾਜ਼ ਇੱਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆਂ ਲਈ ਢਾਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਲੜੀਵਾਰ ਨਾਟਕ 'ਰਾਮਾਇਣ' ਅਤੇ 'ਮਹਾਭਾਰਤ' ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਤਲਵਾਰ-ਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਜੌਹਰ ਦੇਖੋ।

ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

- (1) ਤਲਵਾਰਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?
- (2) ਤੁਸੀਂ ਤਲਵਾਰਬਾਜ਼ੀ ਕਿੱਥੇ ਦੇਖੀ ਹੈ ?
- (3) ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

(੯) ਗੱਤਕੇ ਦੀ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ

ਅਧਿਆਪਕ ਪੋਸਟਰ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਤਕੇ ਦੀ ਖੇਡ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ-ਬਾਜ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਸੋਗਾ

ਅਧਿਆਪਕ ਦੱਸੋਗਾ ਕਿ ਖੇਡ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਖੇਡ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਉੱਥੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ

(ਗੱਤਕਾ ਇੱਕ ਜੰਗੀ ਕਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗਬੰਦੀ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਲਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਈ ਵੀ ਮਰਦ/ਅੰਤ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਇਸ ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਣਗਿਣਤ ਕਲਾਵਾਂ 'ਚੋ ਇੱਕ ਕਲਾ ਹੈ : ਸ਼ਸਤਰ ਕਲਾ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ, ਗੱਤਕਾ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਲੇ-ਮਹੱਲੇ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਖੇਡ ਕਰਾਟੇ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਗੱਤਕਾ ਵੀ ਬਚਾਅ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਗੱਤਕੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਲੰਬਾ ਡੰਡਾ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਢਾਲ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

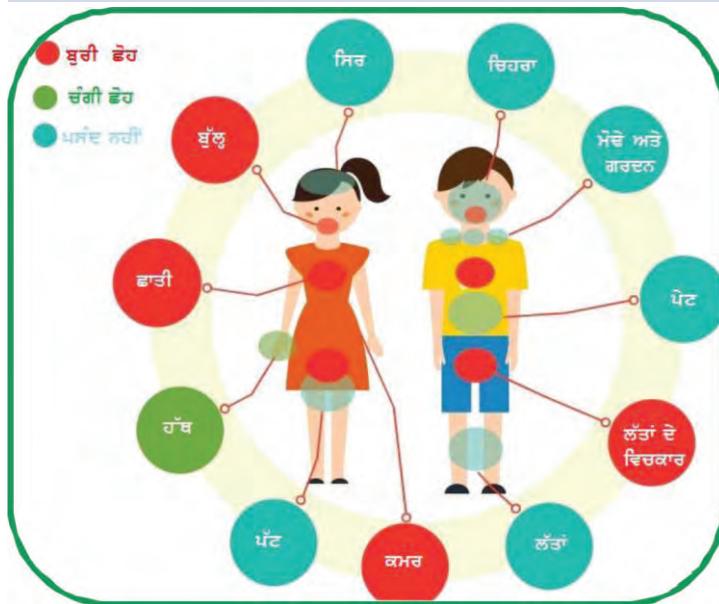
ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

- (1) ਤੁਸੀਂ ਗੱਤਕੇ ਦੀ ਖੇਡ ਕਿੱਥੇ ਦੇਖੀ ਹੈ ?
- (2) ਗੱਤਕੇ ਦੀ ਖੇਡ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਖੇਡ ਸਕਦਾ ਹੈ?

(ਸ) ਚੰਗਾ ਛੂਹਣਾ, ਮਾੜਾ ਛੂਹਣਾ

Good Touch, Bad Touch

ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੀਰਕ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ-ਮਾੜੀ ਛੋਹ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵੇਗਾ

ਮੌਜ਼ਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

- (1) ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਛੂੰਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (2) ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਛੂਹੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ ?
- (3) ਤੁਸੀਂ ਬਜ਼ਾਰ/ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋ ?

(ਹ) ਵਾਰਤਾਲਾਪ

ਅਧਿਆਪਕਾ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ, ਮੇਲੇ 'ਚ, ਜਾਂ ਕਿੱਧਰੇ ਤਿੱਬ-ਤਿਉਹਾਰ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ?

ਬੱਚੀਆਂ : ਹਾਂ ਜੀ

ਅਧਿਆਪਕਾ : ਭੀੜ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋਵੋਗੇ?

ਬੱਚੀਆਂ : ਝਾਕੀਆਂ ਦੇਖਣ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਧੱਕਾ-ਮੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਅਧਿਆਪਕਾ : ਅਜਿਹੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸ਼ਲਾਗਮੀ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜੋ ਬੱਚੀਆਂ ਜਾਂ ਆੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ (ਬੱਚੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ)

ਅਧਿਆਪਕਾ : ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਛੂਹੇ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲਗਦਾ ਹੈ?

ਬੱਚੀਆਂ : (ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਕਠੀਆਂ) ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

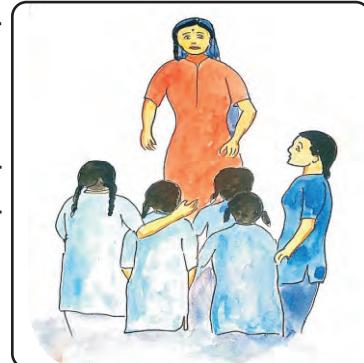
ਅਧਿਆਪਕਾ : ਸ਼ਾਬਾਘ ! ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾੜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਛੂਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ?

ਬੱਚੀਆਂ : (ਸਾਰੀਆਂ ਚੁੱਪ)

ਅਧਿਆਪਕਾ : ਡਰਨਾ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਘਬਰਾਉਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਜਾਂ ਫੇਰ ਰੱਲਾ ਪਾਓ ਸਮਝੀਆਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ?

ਬੱਚੀਆਂ : ਹਾਂ ਜੀ ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛੂੰਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫੇਰ ਰੱਲਾ ਪਾਉਣਾ ਹੈ

ਅਧਿਆਪਕਾ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਹੋ

ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-

- (1) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਝਾਕੀਆਂ ਦੇਖਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ?
- (2) ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਓਪਰਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ?
- (3) ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਛੂਹੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ ?

ਅਧਿਆਪਕਾ ਬੱਚੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁਖਾਵੇਂ ਮਾਹੌਲ 'ਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰੇਗੀ
ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਾੜੀ ਛੋਹ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਣਾ ਹੈ, ਸਮਝਾਏਗੀ

(ਕ) ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ! ਮਿੰਨੀ !

ਮਿੰਨੀ ਪੰਜਵੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਉਹ
ਕਲਾਸ ਦੀ ਮੋਨੀਟਰ ਹੈ ਉਹ ਇੱਕ ਖੋ-ਖੋ ਦੀ
ਵਧੀਆ ਖਿਡਾਰਨ ਹੈ ।

ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 'ਖੋ-ਖੋ' ਅਤੇ 'ਕਬੱਡੀ'
ਆਦਿ ਖੇਡਾਂ ਖਿਡਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ
ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ-ਮੁੰਡੇ ਰਲ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ ।

ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ ਲੜੀਵਾਰ ਰਾਮਾਇਣ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮਿੰਨੀ ਟੀ.ਵੀ ਮੂਹਰੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਬੈਠੀ ਸੀ
ਮੰਮੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਮਿੰਨੀ ਕੁੱਝ ਦੁਖਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ?"

"ਨਹੀਂ ਮੰਮੀ"! ਮਿੰਨੀ ਨੇ ਟੀ.ਵੀ.ਬੰਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਚੁੱਪ ਜਿਹੀ
ਚੌਂਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ ।

"ਫੇਰ ਮੇਰੀ ਤਿਤਲੀ ਅੱਜ ਮੁਰਝਾਈ ਜਿਹੀ ਕਿਉਂ ਬੈਠੀ ਹੈ?

ਮੰਮੀ ਨੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ।

"ਮੰਮੀ ਇਉਂ ਦੱਸੋ" ਕੁਝ ਸੋਚਦਿਆਂ ਮਿੰਨੀ ਬੋਲੀ ।

"ਹਾਂ ਬੋਲ ਮੇਰੀ ਲਾਡੋ" ਮੰਮੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੱਥ
ਫੜਦਿਆ ਕਿਹਾ ।

"ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ
ਹੋਇਆ !" ਮਿੰਨੀ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ
ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ।

(ਮੰਮੀ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ)

ਕੱਲ੍ਹ ਖੇਡਦਿਆਂ ਜਦ ਕਿਸੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਮਿੰਨੀ ਮੰਮੀ ਦੇ ਜੁਆਬ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲ ਝਾਕਣ ਲੱਗੀ।

“ਆਹੀ ਸੀ ਤੇਰੀ ਚੁੱਪ ਦਾ ਕਾਰਨ?” ਮਿੰਨੀ ਨੂੰ ਬੁਕਲ 'ਚ ਲੈਂਦਿਆ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੀ ਰਾਣੀ ਧੀਏ ਜਦ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਛੂੰਹਦੀ ਹਾਂ ਚਾਹੇ ਉਹ ਮੋਢਾ ਹੋਵੇ, ਮੂੰਹ ਜਾਂ ਹੱਥ ਹੋਵੇ, ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਹਾਂ ਇਸ ਛੋਹ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆ ਤੋਂ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।”

“ਹਾਂ ਮੰਮੀ !” ਮਿੰਨੀ ਨੇ ਲਾਡ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

‘ਪਿਆਰੀ ਮਿੰਨੀਏ ! ਜਦੋ ਇਹਨਾਂ ਬਾਵਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ ਛੂੰਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਬੁਰਾ ਲਗਦੈ ਨਾ !’ ਮਾਂ ਨੇ ਮਿੰਨੀ ਵੱਲ ਝਾਕਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਬਹੁਤ !” ਮਿੰਨੀ ਨੇ ਬੁਰਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ।

“ਹਾਂ ਰਾਜੇ ! ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੂੰਹ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ, ਮਾੜੀ ਹੈ ” ਮੰਮੀ ਨੇ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। “ਮਿੰਨੀ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖ, ਜੋ ਛੋਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਅਸਹਿਜ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾੜੀ ਹੈ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾੜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛੂਹੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਪਾਪਾ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਪਰ ਚੁੱਪ ਨਾ ਰਹੋ।”

‘ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ ਮਾਤੇ ! ਤੁਹਾਡੀ ਮਿੰਨੀ ਏਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗਲਤ ਛੂਹਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇਰੀ ਮੈਂ ਖਿਡਾਰੀ ਜੋ ਹਾਂ ’ ਮਿੰਨੀ ਨੇ ਟੀ.ਵੀ ਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ।

“ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਮਿੰਨੀਏ !” ਮਾਂ ਨੇ ਬੁਕਲ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

- (1) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਡਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਹੋ?
- (2) ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਖੇਡ ਖੇਡ ਦੇਂਦੇ ਹੋ?
- (3) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਹੋ?
- (4) ਤੁਸੀਂ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਨਾਟਕ ਦੇਖਦੇ ਹੋ?

(ਕ) ਮਹਾਮਾਰੀ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਜੋ ਬਿਮਾਰੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਲੇਗ, ਚੇਚਕ, ਹੈਜਾ ਅਤੇ ਕੋਰੋਨਾ ਆਦਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਕੋਰੋਨਾ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਇਹਦੇ ਲੱਛਣ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸੇਗਾ।

- ★ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਸਮਝਾਏਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਲ-ਚੱਕਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਬੱਚੇ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਗੋਲ-ਚੱਕਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਵੇਗਾ।
- ★ ਅਧਿਆਪਕ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਧੱਤ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਹੇਗਾ ਬੱਚਾ ਧੱਤ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੁਹਰਲਾ ਬੱਚਾ ਡਿੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਦੇ ਜਾਣਗੇ।

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਕੋਰੋਨਾ ਲਾਗ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਗੇ)

ਅਧਿਆਪਕ ਫੇਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਲ-ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹੇਗਾ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਰਿਆ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹੇਗਾ ਬੱਚਾ ਫੇਰ ਧੱਤ ਮਾਰੇਗਾ ਬੱਚੇ ਡਿੱਗ ਦੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਗੋਲ ਚੱਕਰ 'ਚੋ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਵੇਗਾ ਹੁਣ ਬੱਚੇ ਡਿੱਗ ਲੈ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

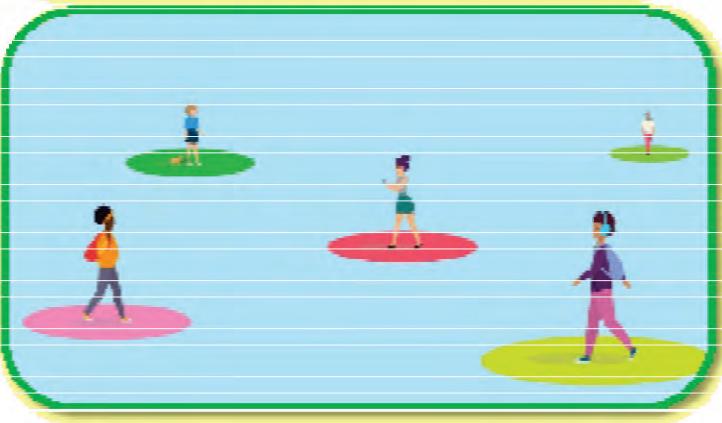
(ਅਧਿਆਪਕ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ 'ਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਦੂਰੀ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਲੜੀ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੱਸੇਗਾ ਇਸ ਲੜੀ ਨੂੰ ਤੌਢਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣੀ, ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮਾਸਕ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਖੰਘ ਛਿੱਕ ਵੇਲੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲ ਜਾਂ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 20 ਸੈਕੰਡ ਧੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ)

ਮਾਸਕ ਪਾਉਣਾ

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹੱਥ ਧੋਣਾ

ਸਰੀਰਕ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ

ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-

- (1) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ?
- (2) ਕੋਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?
- (3) ਕੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ?

(ੳ) ਆਚਿ ਪਤੰਗ ਉਡਾਈਏ

ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਬਾਲ ਰਸਾਲੇ' ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਹੋਈ ਮਾਣਯੋਗ ਅਧਿਆਪਕ ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਹਲਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ

ਉਡਦੇ ਹੋਏ ਪਤੰਗ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਮ ਦੇਖੋ ਹੋਣੇ ਤੁਹਾਡੇ 'ਚੋਂ ਕਈ ਬੱਚੇ ਆਪ ਵੀ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਤੰਗ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ ਬਚਪਨ 'ਚ ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਸੀ ਮੈਂ ਵੀ ਪਤੰਗ ਉਡਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਬਸੰਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਆੜੀ ਨਿੰਮਾ ਪਤੰਗ ਉਡਾ ਰਹੇ ਸਨ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਪਤੰਗ ਉਡਾ ਰਹੇ ਸੀ ਪੇਚੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਾਂ ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਤੇ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਸੀ ਅਸੀਂ ਵੀ ਦੋਵੇਂ ਪੂਰੀ ਮੌਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।

ਅਚਾਨਕ ਨਿੰਮੇ ਕੋਲੋਂ ਡੋਰ ਉਲੜ ਗਈ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਡੋਰ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਡੋਰ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲ ਪੈ ਗਏ। ਸਾਰਾ ਮਜ਼ਾ ਕਿਰਕਿਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਤੰਗ ਸੰਭਾਲੀ ਨਾ ਗਈ ਤੇ ਕੱਟੀ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਨਿੰਮੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਨਿੰਮੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਚਰਖੜੀ 'ਤੇ ਕੱਢਿਆ।

ਹੁਣ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ, ਨਿੰਮੇ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਸੂਰ ਚਰਖੜੀ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਸੂਰ ਡੋਰ ਵਿੱਚ ਪਈ ਗੁੰਝਲ ਦਾ ਸੀ, ਉਲੜਣ ਦਾ ਸੀ। ਸੋ, ਜੇ ਗੁੰਝਲ ਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਪਤੰਗ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉੱਡਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-

- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਕਿੱਥੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਸੀ ?
- ਪਤੰਗ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਉਡਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ?
- ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਕਿਰਕਿਰਾ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ?
- ਕਸੂਰ ਕਿਸ ਦਾ ਸੀ ?

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ

ਉਲੜਣਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ ਇਹ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਵੀ ਹਨ, ਪਰ ਹਰ ਉਲੜਣ ਦਾ ਹੱਲ ਹੈ ।

ਸੋ ਆਓ ਗਾਈਏ.....

ਜੇ ਸਵਾਲ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ,
ਜੇ ਵੱਡਾ ਬੱਚਾ ਧਮਕਾਵੇ,
ਕੋਈ ਵੀ ਜੇ ਫਿਕਰ ਸਤਾਵੇ,
ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਲ ਜਾਈਏ,
ਤੇ ਉਲੜਣ ਨੂੰ ਦੂਰ ਭਜਾਈਏ,
ਨਾ ਕਦੇ ਡਰੀਏ,
ਨਾ ਡਰਾਈਏ ।

(ਅ) ਹਰ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ

ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ (ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰ) ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬੱਚਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿਖਾਈ ਜਾਏਗੀ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਚਿਹਰੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋਣਗੇ ।

ਪੰਜ ਬੱਚੇ ਪੰਜ ਕਾਵਿ-ਟੁਕੜੀਆਂ ਬੋਲਣਗੇ

ਪਹਿਲਾ ਬੱਚਾ - ਆਉ ਦੇਖੋ ਆਹ ਤਸਵੀਰ,
ਬੈਠਾ ਰਾਜਾ, ਖੜ੍ਹਾ ਵਜੀਰ ।

ਦੂਜਾ ਬੱਚਾ - ਗੁੰਝਲ ਹੈ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗੰਭੀਰ,
'ਕੱਠੇ ਹੋਣ, ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਵੀਰ ।

ਤੀਜਾ ਬੱਚਾ - ਪੂਰੀ ਸਭਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ,
ਦਰਬਾਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

ਚੌਥਾ ਬੱਚਾ - ਆ ਜਾਣ ਸਾਰੇ ਗੁਣੀ-ਗਿਆਨੀ,
ਸੁਝਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ।

ਪੰਜਵਾਂ ਬੱਚਾ - ਲੱਭ ਜਾਣਾ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ,
ਪੈ ਜਾਏਗੀ ਆਫਤ ਨੂੰ ਠੱਲ ।

ਤੋਂ ਬੱਚਿਓ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਪਾਠ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹਾਂ ਕਿ :

1. ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ / ਉਲੱਝਣ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ।
2. ਮੁਸ਼ਕਲ / ਉਲੱਝਣ ਵੇਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।
3. ਤਰਕ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਗੁੰਝਲ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 - ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਉਲੜਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ

1.

2.

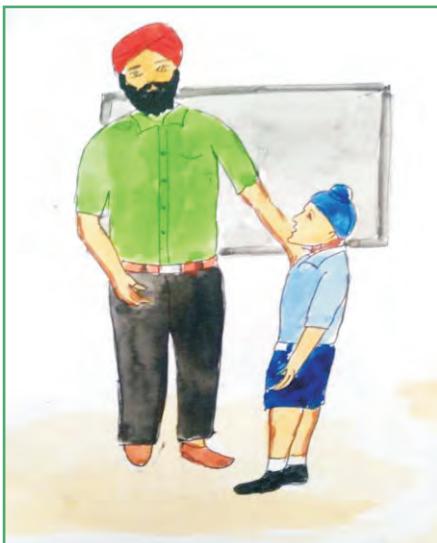
ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 - ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਉਲੜਣ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

1.

2.

(ੳ) ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਨੋਟ

ਸਵਿਜੋਤ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹ ਖਿੱਝਿਆ-ਖਿੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਾਬੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਤਣਾਅ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਕੂਲ 'ਚੋਂ ਵੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹੈ

ਅਧਿਆਪਕ ਤੇ ਸਵਿਜੋਤ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ

ਅਧਿਆਪਕ - ਸਵਿਜੋਤ ਕੀ ਗੱਲ, ਤੂੰ ਹੁਣ 'ਗੀਡਿੰਗ-ਕਾਰਨਰ' ਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ?

ਸਵਿਜੋਤ - ਸਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੁੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ - ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਈ? ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ।

ਸਵਿਜੋਤ - ਪਹਿਲਾਂ ਠੀਕ ਸੀ ਸਰ, ਹੁਣ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਕਾਰਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

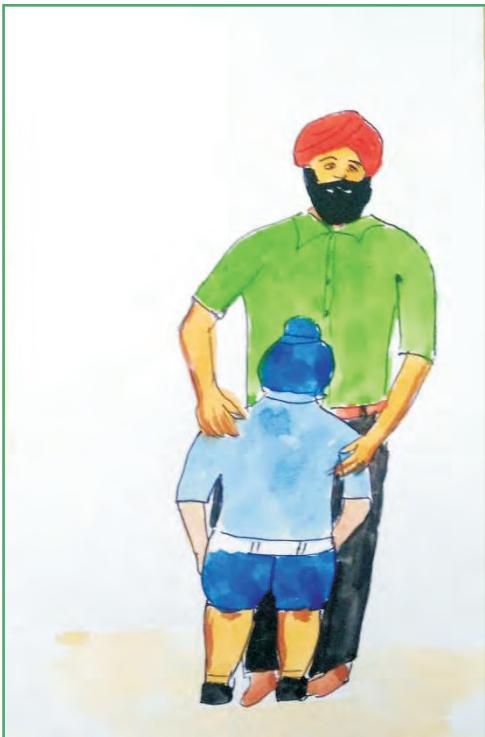
ਅਧਿਆਪਕ - ਪਰ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਦੱਸ।

ਸਵਿਜੋਤ - ਜੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ - ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ?

ਸਵਿਜੋਤ - ਸਰ ਟੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਟੀ.ਬੀ. ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ - ਡਰੋ ਨਾ, ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚੋਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਮੁਫਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸਵਿਜੋਤ - ਹਾਂ ਸਰ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਉੱਥੋਂ ਹੀ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ - ਬਸ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹੋਤ੍ਰ ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਸਵਿਜੋਤ - ਠੀਕ ਹੈ ਸਰ।

ਅਧਿਆਪਕ - ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਤੇਰਾ ਸਿਲੇਬਸ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੀਂ ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਸਿਆਣਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੈਂ।

ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ: ਟੀ.ਬੀ.ਛੂਤ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ। ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਮਾਸਕ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਰੀਜ਼ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਧੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਬਿਸਤਰੇ ਦੀ ਚਾਦਰ ਵੀ ਬਚਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-

1. ਸਵਿਜੋਤ ਪੇਸ਼ਾਨ ਕਿਉਂ ਸੀ ?
2. ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਬਿਮਾਰੀ ਸੀ ?
3. ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ?
4. ਛੂਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।

ਆਪਣੀ ਡਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਸਵਿਜੋਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੋ